

Anadolu Selçuklu Medreseleri UNESCO Dünya Miras Listesi Adaylığı: İnce Minareli Medrese Örneğinde Alan Yönetim Planı İçin Altlık Denemesi

Havva Burcu KAYNAŞ¹ , Gülşen DİŞLİ^{1*}

ORCID 1: 0000-0002-6298-6843

ORCID 2: 0000-0003-2620-0492

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 42090, Konya, Türkiye.

* e-mail: disli001@umn.edu

Öz

Kültür varlıkları arasında üstün evrensel değere sahip olanlar, UNESCO Dünya Miras ve Geçici Miras Listeleri (DMGL) sayesinde tüm insanlığın ortak malı olarak güvence altına alınmaktadır. Bu araştırma ile 2014 yılında UNESCO DMGL'sine alınan Anadolu Selçuklu Medreselerinin asıl adaylık listesine alınması için hazırlanması zorunlu olan alan yönetim planı denemesi için altlık çalışması yapılmıştır. Araştırmanın amacı, bu medreseler arasından Konya, İnce Minareli Medresenin detaylandırılarak, alan yönetim planı bağlamında diğerlerine öncü olmasıdır. Arazi çalışmaları, arşiv ve kaynak taraması, kullanılan başlıca yöntemlerdir. Anadolu Selçuklu Medreselerinin özgünlük ve bütünlük durumları, önem ve değerlerine de değinilmiş, bu değerlerin korunurluğunun sağlanması, artırılması için ortak ilkelerin belirlendiği yönetim eylem planları hazırlanmıştır. Bu çalışma, Anadolu Selçuklu Medreseleri için bütüncül bir alan yönetim planı hazırlanmasına temel oluşturması, korunmaları için sürdürülebilir bir sistem geliştirilmesi, insanlığın ortak malı olarak korunmalarının artırılması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu Selçuklu medreseleri, İnce Minareli Medrese, Konya, UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi, yönetim planı

Nomination of Anatolian Seljuk Madrasahs in UNESCO World Heritage List: Management Plan Baseline Draft of İnce Minare Madrasah Case

Abstract

Thanks to the UNESCO World Heritage Lists (WHL) and Tentative Heritage Lists (WHTL), among cultural properties, those that have outstanding universal value are nominated as the common property of all humanity. With this research, a draft area management plan was prepared for the Anatolian Seljuk Madrasahs, included in the WHTL in 2014, to be nominated for the WHL. The research aims to detail the İnce Minare Madrasah, Konya, among these madrasahs, and to guide the others within the framework of the area management plan. Field studies, archival, and literature research were the main methods. The importance and value of the madrasahs were identified and action plans were developed to ensure sustainable conservation and enhance their values. This study is important because it could be a basis for preparing a holistic management plan, developing a sustainable conservation system, and increasing their protection as a common property of all mankind.

Keywords: Anatolian Seljuk madrasahs, İnce Minare Madrasah, Konya, UNESCO World Heritage Tentative List, management plan

Citation: Kaynaş, H.B. & Dişli, G. (2022). Nomination of Anatolian Seljuk Madrasahs in UNESCO world heritage list: management plan baseline draft of İnce Minare Madrasah case. *Journal of Architectural Sciences and Applications*, 7 (1), 209-234.

DOI: <https://doi.org/10.30785/mbud.1038951>

1. Giriş

Kültür varlıkları, sahip oldukları değerler sayesinde toplumların kimliklerinin oluşumu, korunması ve sürdürülmesinde önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de bu kültür varlıklarının korunması için başta 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu olmak üzere kanun, yönetmelik, ilke kararları vb. çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Bunlara ek olarak Türkiye, UNESCO ve ICOMOS tarafından hazırlanan koruma alanındaki çeşitli uluslararası tüzük ve sözleşmelere de taraftır. Bunlardan, 1972 tarihli Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşmeye, 1983 yılında resmen taraf olmuş, 1985 yılında Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası, İstanbul’un Tarihi Alanları ve Göreme Milli Parkı ve Kapadokya, Dünya Miras Listesine giren ilk eserler olmuştur (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020a; Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020b). Dünya Mirası Geçici Listesine ise 1994-2021 yılları arasında seksen dört adet kültür varlığımız kaydedilmiştir (UNESCO 2021). 2021 yılı sonu verilerine göre 119.263 adet tescilli taşınmaz kültür varlığı barındıran ülkemizde gerek aday gerekse geçici listedeki bu sayıların artırılması muhtemeldir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2022a). Öyle ki, Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi’nin 62. Maddesinde de “Taraflar üstün evrensel değer potansiyeline sahip olduğunu düşündükleri ve gelecek yıllarda aday göstermeyi planladıkları bu varlıklarla ilgili detayları, kendi Geçici Listelerine dâhil etmelidir” denilmektedir (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması İçin Hükümetler Arası Komite 2017). Aynı Rehber’in 96.-97. ve 108. Maddelerinde Dünya Mirası Listesine aday gösterilen varlıklar için, üstün evrensel değer, özgünlük ve bütünlüklerinin nasıl korunacağı ve sürdürülebilirliğine dair bir yönetim planı veya benzeri bir belgenin sunulması gerekliliği belirtilmiştir. Her ne kadar uluslararası rehber ve kılavuzlar koruma pratiğinin temelini oluştursa da, Taylor (2004, s. 417-433) kültürel miras alanları ve yaşayan geleneksel çevrelerinin etkin bölgesel yönetimi için, koruma alanında kendi yerel dokümanlarını oluşturmaları gerektiğine vurgu yapmıştır.

Türkiye’de alan yönetimi ve anıt eserlerin oluşturulmasına dair ilk yasal düzenleme 5226 sayılı, 2004 yılına ait kanunla gündeme gelmiş, kültür varlıklarında alan yönetimine ve anıt eser kuruluna ilişkin esasların belirlendiği yönetmelik ise 2005 yılında kabul edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2005; Kültür ve Turizm Bakanlığı 2004). 2005 yılına ait yönetmelikte alan yönetiminin hedefleri sıralanmış, yönetim alanının belirlenmesinde yetkili merciler belirtilmiş, yönetim planı taslağının ise yetkili idare tarafından atanacak başkan eşgüdümünde hazırlanacağı ifade edilmiştir. Yönetmelikte de belirtildiği üzere, net bir alan yönetim kılavuzu bulunmamasıyla birlikte, hazırlanacak yönetim planının, mevcut durum tespiti, alan analizi, vizyon ve esas politikaların belirlenmesi ile çalışma programı, zamanlama ve projelerin belirlenmesi konularını içermesi bildirilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2005). Türkiye’de onaylı yönetim planına sahip alanlar; Afyonkarahisar Ulu Camii, Ahi Şerafettin Camii, Ani Kültürel Peyzaj Alanı, Aphrodisias, Arslantepe, Bursa ve Cumalıkızık, Çatalhöyük Neolitik Kenti, Diyarbakır Kalesi, Surları ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzajı, Edirne Selimiye Camii Külliyesi, Efes, Eşrefoğlu Camii, Göbekli Tepe, Gordion, Küçükyalı Arkeopark Alanı, Yesemek Taş Ocağı ve Heykel Atölyesi, İstanbul Tarihi Yarımada, Mudurnu, Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı, Kastamonu Mahmut Bey Camii, Kommagene Nemrut, Sivrihisar Ulu Camii, Şanlıurfa Harran Yerleşimi ve Mardin Savur Kentsel Sit Alanıdır (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2022b). Ayrıca, Alanya Kalesi ve Tersanesi için yönetim planı hazırlığı devam etmekte, Sinop Tarihi Cezaevi ve Çevresi için hazırlıklar tamamlanmıştır. Ahlat Selçuklu Mezarlığı, Eskişehir Odunpazarı ve Kütahya Kentsel Sit Alanları ile Niksar Kalesi ve Çevresi için ise yönetim alanı sınırları belirlenmiştir (Ulusan 2016, s. 381). Türkiye’de yürütülmekte olan bu yönetim planlaması çalışmalarında planlama süreci genel olarak; yönetim alanı ve planlama ekibinin belirlenmesi, taslak hazırlanması, alan yönetim teşkilatının oluşturulması, yönetim planı taslağının değerlendirilmesi, onaylanması, uygulanması ve izlenmesi aşamalarını içermektedir (Ulusan 2016, s. 380). Bu çalışma kapsamında da, 2014 yılında Dünya Mirası Geçici Listesine alınan Anadolu Selçuklu Medreselerinin geçici listeden asıl listeye alınması için hazırlanması zorunlu olan, alan yönetim planı denemesi için bir altlık çalışması yapılmıştır. Bunlar arasından, Konya, İnce Minareli Medrese örneğinde yönetim planı detaylandırılmış, değerler ve eylem planlarında ise tüm medreseler için ortak ilkelerin belirlenmesi amaçlanmıştır. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünden alınan 2019 yılı verilerine göre, İnce Minareli Medrese’nin Mevlana Müzesi’nden sonra Konya’da en çok ziyaret edilen ikinci müze olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 1) (Yılmaz ve Ulusoy 2018, s. 47, 51). İnce Minareli Medrese’nin

üstün evrensel değerleri, özgünlük ve bütünlük beyanı ile yapının yakın çevresi ve diğer Anadolu Selçuklu medreselerini de içerecek şekilde korumaya dair gelecek dönem eylem planları ve koruma stratejilerine değinilen bir çalışma henüz mevcut değildir. Bu araştırma ile literatürdeki söz konusu eksikliğin giderilmesi ve seri adaylık dosyasının bir parçası olarak bütüncül bir alan yönetim planı taslağının ön araştırmasının yapılması amaçlanmıştır. Böylece, yapıların sürdürülebilir korunması ve gelişimi hedeflenmiştir.

Çizelge 1. Yıllara göre bazı müzelerin ziyaretçi sayısı (Döner Sermaye İşletmesi, 2019)

Yıllar/ Ziyaret Alanları	İnce Minareli Medrese (Taş ve Ahşap Eserler Müzesi)	Karatay Medresesi (Çini Müzesi)	Mevlana Müzesi
2016	35.586	39.266	2.429.000
2017	34.158	44.407	2.480.433
2018	29.583	32.825	2.817.386
2019	32.371	28.004	3.464.155

2. Materyal ve Yöntem

Doktora düzeyinde Lisansüstü dersin bir çıktısı olarak geliştirilen bu araştırma ile 1970’lerde hızla gelişen “Miras Yönetimi/Heritage Management (HM)” kavramının, koruma disiplini eğitiminin bir parçası olarak öğrencilerle paylaşılması amaçlanmıştır. Öyle ki, Willems ve diğerleri (2018) konunun önemine dikkat çekmiş, Miras Yönetimi Eğitimi (HME) çalışmalarının içeriği, gereklilikleri, anlamı ve ön koşullarını araştırmış ve eğitimin miras yönetimi uygulamaları ile eşgüdüm içerisinde olması gerektiğini belirtmiştir.

Araştırma kapsamında, 2005 yılında yayınlanan ulusal Alan Yönetimi yönetmeliği ile birlikte 2013 tarihli “Dünya Kültür Mirasının Yönetimi Kılavuzu/Managing cultural World heritage”, (Wijesuriya vd. 2013, 53-54), İngiltere’deki “Dünya Miras Alanlarının korunması ve yönetimi rehberi/ The Protection and Management of World Heritage Sites in England (Historic England, 2015)”, “UNESCO Dünya Miras Sözleşmesi Uygulama Rehberi (2017)”, “Kültürel Dünya Miras Alanları için Yönetim Planlaması Yaklaşımları/ Aspects of Management Planning for Cultural World Heritage Sites: Principles, Approaches and Practices (2018)”, “Kültürel Mirasın Korunması ve Yönetimi için Güncel Uygulamalar/ Current Practice for Management and Conservation of Cultural Heritage (2017)” ve Ringbeck’in (2008) “Dünya Miras Alanları için Yönetim Planı Rehberi/ Management Plans for World Heritage Sites: A Practical Guide” çalışmalarından yararlanılmıştır. Yine, Feilden ve Jokilehto’nun 1998 tarihli dünya kültürel miras alanları için yönetim rehberi çalışmasından da faydalanılmıştır. Ayrıca, araştırma başlıklarının oluşturulmasında, UNESCO resmi internet sitesinde yer alan dünya miras listesindeki alanlar için 2003-2021 yılları arasında hazırlanmış uluslararası yönetim planı örnekleri (UNESCO 2021b) ile Türkiye’de onaylı mevcut ulusal yönetim planları incelenmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2022b). Araştırma kapsamında, literatür taraması, arşiv taraması (Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arşivleri ve Konya Büyükşehir Belediyesi KUDEB arşivi) ve alan çalışmaları da gerçekleştirilmiştir.

Literatür incelendiğinde, Anadolu Selçuklu Medreseleri ve bunlardan Konya Şehri’nin simge yapılarından biri olan İnce Minareli Medrese ile ilgili çalışmalar oldukça fazladır. Kuran’ın (1969) “Anadolu Medreseleri” başlıklı çalışması en temel kaynak niteliğindedir. Yılmaz ve Ulusoy (2018, s. 42-52) İnce Minareli Medrese’nin kültür turizmine katkılarını araştırmış, bu bakımdan Karatay Medresesi ile karşılaştırmalı bir analizini yapmıştır. Özkaynak ve diğerleri. (2018, s. 14-30) tarafından yapılan araştırmada Konya, Mevlana Müzesi Türkiye’de en çok ziyaret edilen müze olmasına rağmen, yakın mesafede yer alan İnce Minareli Medrese, Karatay Medresesi gibi müzeye çevrilen Konya’daki Selçuklu dönemi eserlerinin, bahse konu turist potansiyeline sahip olmadığı belirtilmiş, şehrin markalaşması sürecinde bu yapıların turist potansiyelinin artırılması için öneriler sunulmuştur. Dönek ve Özkaynak (2019, s. 376-388) benzer şekilde, İnce Minareli Medreseyi de içeren Konya Selçuklu Dönemi tarihi yapılarında çevre sorunlarını ele almıştır. Bu kapsamda, konum, güncel kullanım, ulaşım sorunları, mevcut yapılarla olan problemleri, kentsel donatı yetersizliği, malzeme ve işçilik sorunları ve sosyal çevre sorunlarına değinilmiş, sınırlı düzeyde çözüm önerileri geliştirilmiştir. Koçu (2014) tarafından yapılan çalışma da, yapının portal cephesinde zeminden yükselen nem problemini ortaya koyması açısından önemlidir. Ancak, araştırmada yapı özelinde bir çözüm önerisi getirilmemiştir. Akok (1972, s.

5-36) 1960'lerde yapının kapsamlı bir rölövesini çıkarmış, Varlık ve diğerleri. (2018, s. 74-83) de düzensiz ve karmaşık yüzeylere sahip yapıyı, yersel lazer tarayıcı ile tarayarak, çağdaş yöntemlerle hassas bir belgelemesini yapmıştır. Ögel (1966, s. 52-53), Öney (1992), Atalay (2010) ve Uzunharman (2015) medresenin minare ve taç kapısındaki tezyinatı ve kitabeleri detaylı olarak araştırmıştır. Aslanapa (1991, s. 75-76), Erdemir (2009a), Kuran (1969, s. 54-55), Soyman ve Tongur (1944, s. 44-49), Yetkin (1984, s. 95-96), Kuban (2008, s. 180-181), Konyalı (1997, s. 802-818), Karpuz (2009, s. 327-334), Sözen (1972, s. 69-74) ve Yusuf (1932) yapının tarihi, mimarisi ve sanat tarihi değerlerini aktarmıştır. Erdemir (2009b) ise günümüzde Taş ve Ahşap Eserleri Müzesi olarak kullanılan yapıda sergilenen eserleri, detaylı olarak incelemiştir.

İlk bölümde, Anadolu Selçuklu Medreselerinin önem, özgünlük ve bütünlük değerlerine değinilmiş, alan çalışmaları kapsamında, 2011-2020 yılları arasında Anadolu Selçuklu Medreselerine ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Bunlardan İnce Minareli Medrese ve yakın çevresi, yönetim planı taslağı denemesi kapsamında 2020 yılında detaylı olarak incelenmiştir. Amaç, bütüncül bir yönetim planı için bir örneklem üzerinden konuyu detaylandırmak ve ileriki dönem çalışmalarında tüm yapıları benzer yaklaşımla analiz etmek üzere model oluşturmaktır. Alan yönetimi konusundaki ulusal ve uluslararası yönetmelik, rehber ve örneklerin incelenmesi, literatür, arşiv taraması ve alan çalışmaları doğrultusunda, örneklem İnce Minareli Medrese yapısı için yönetim alanı sınırları belirlenmiş, alanın konumu, tarihi, coğrafi yapısı tanımlanmış, mimari ve şehircilik tarihi açısından değerlendirilmiş, alanın yönetsel yapısı, ulaşım, dolaşım, ziyaret, işletme durumu, demografik ve sosyo-ekonomik durumu analiz edilmiştir. Ayrıca, SWOT analizi ile zayıf ve güçlü yönleri, fırsat ve tehditleri ortaya konmuştur. Yönetim planı eylem planları ile önem ve değer analizleri, bütüncül bir yaklaşım sergilemek adına ve tüm medreseler için ortak ilkeleri belirlemek için 2014 yılında DMGL'ne alınan Anadolu Selçuklu Medreselerini de içerecek şekilde hazırlanmış, kaynak planlaması, koruma, işletme, ziyaretçi, ulaşım-dolaşım, risk-kriz, itibar yönetimi, tanıtım, eğitim ve bilinçlendirme başlıklarından oluşmuştur. Son bölümde ise olası seri adaylık kapsamında Anadolu Selçuklu Medreseleri yönetim planı taslağının vizyonu ve hedefleri aktarılmıştır.

3. Anadolu Selçuklu Medreseleri Yönetim Planı Altlık Denemesi Kapsamında UNESCO DMGL'de Yer Alan Medreselerin Analizi

3.1. UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesinde Yer Alan Anadolu Selçuklu Medreseleri

İslamiyet'te cami, temelde ibadet yeri olmakla birlikte aynı zamanda, ibadet saatleri dışında özellikle dini eğitimlerin verildiği yerler olmuş, ancak zamanla eğitim hizmetleri için özelleşmiş medreseler inşa edilmiştir. İleri seviyede eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü, "yüksek okul" anlamına gelen medreseler, çoğunlukla vakıf müessesesinin parçası olarak inşa edilmiş ve işletilmiştir. İlk olarak 10. yüzyılda Maverâünnehir ve Horosan'da ortaya çıkmış, Selçuklu Sultanları Alparslan (1063-1072) ve Melikşah'ın (1072-1092) veziri Nizâm ül-Mülk tarafından geliştirilerek, medreseler/eğitim müesseseleri sistemli bir devlet teşekkülü haline getirilmiştir (Kuran 1969, s. 1, 5-6). Anadolu Selçukluları döneminde, Konya, Kayseri, Kırşehir, Sivas, Erzurum, Afyon, Çankırı, Eskişehir, Antalya, Isparta, Çorum, Sinop, Aksaray ve Malatya illerinde çok sayıda medrese inşa edilmiştir. Bunlar arasından Konya'da yer alan İnce Minareli Medrese ve Karatay Medresesi, Erzurum'da bulunan Çifte Minareli Medrese ve Yakutiye Medresesi, Sivas'ta bulunan Buruciye Medresesi, Çifte Minareli Medrese ve Gök Medrese, Kayseri'de yer alan Sahibiye Medresesi ve Çifte Medrese ile Kırşehir, Cacabey Medresesi, 2014 yılında kültürel kategoride (ii) ve (iv) kriterleri ile UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesine alınmıştır (UNESCO 2014).

Bu medrese yapıları Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu ve/veya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları tarafından 1976-1991 yılları arasında, taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiş ve halen 1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında korunarak, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restorasyonları, bakım ve onarımları gerçekleştirilmektedir. Bu Anadolu Selçuklu Medrese yapıları, gerek açık ve kapalı avlulu plan şemaları ve gerekse üstün nitelikteki portalleri ile döneminin mimari, sanat, teknik ve belge değerini yansıtmaları ve günümüze taşınmaları bakımından önemlidir. Yapılar özgünlük ve bütünlüklerini kısmen korumaktadır (Çizelge 2).

Karatay Medresesi dikdörtgen planlı, kapalı avlulu, tek katlı ve revaksızdır. Taş, tuğla ve çini malzemelerin bir arada kullanıldığı yapıda zaman içinde gerçekleşen tahribat ve onarımlar nedeniyle özgün plan şeması kısmen korunabilmiş, portal, kapalı avlusu, eyvan ve türbesi günümüze özgün haliyle ulaşabilmiştir (Kuran 1969, s. 51). Diğer bölümleri rekonstrüksiyon ile tamamlanmış ve günümüzde de bu çalışmalar devam etmektedir. Medresede, renkli mermer kullanılarak yapılan giriş portalinin cephe düzeni, konumu (orta aksa değil köşeye alınması), kapalı orta avlu ile giriş portalindeki ara mekân uygulaması, yapıyı emsallerinden farklı kılan özelliklerdir (Erdemir 2001, s. 34-37, 72).

Sivas, Çifte Minareli Medresede günümüzde sadece, giriş portalinin de yer aldığı doğu cephesi ayakta, portalin kuzey ve güneyinde birer minare mevcuttur, minarelerin petek ve külah bölümleri muhdes olup (Kuran 1969, s. 115-116), gövde ve kaidedeki çinilerin bir bölümü de zaman içinde dökülmüş ve yenilenmiştir. Yapının diğer bölümleri zaman içinde harap olmuştur.

Sivas, Buruciye Medresesi açık avlulu, iki taraftan revaklı ve dört eyvanlı plan şemasındadır. Dışa taşkın olarak yapılan portal geometrik, rumi ve bitkisel motiflerle bezelidir. Yapı, özgünlük ve bütünlüğünü büyük ölçüde korumaktadır.

Sivas, Gök Medrese ise üstün taş işçiliği ve süslemelere sahip portal ile Anadolu Selçuklu Medreseleri arasında özel bir öneme sahiptir. Portalin iki yanında minareleri vardır. Kuzeyde ve güneyde iki tarafı revaklı olan açık avlulu, dört eyvanlı plan şemasındaki yapı, taş, tuğla ve çini süsleme bakımından zengindir. Özgününde iki katlı medreseler grubunda olduğu düşünülen yapıda, zaman içinde üst örtüde, özellikle ana eyvanın bulunduğu doğu duvarında ve bezemelerde ciddi tahribatlar oluşmuş, özgünlük ve bütünlük kısmen zedelenmiştir (Tuncer 2008, s. 190). Son restorasyonda ise yapının ikinci katı, ahşap galerili ve çatılı olarak tamamlanmıştır (Şekil 1).

Erzurum Çifte Minareli Medrese iki katlı, dört eyvanlı ve açık avlulu medreseler grubunda olup, avlusu dört yandan revaklarla çevrilidir. Güneybatı yöndeki revakın ilk şekli değiştirilmiş, bu yöndeki sondaki iki hücre de harap durumdayken onararak günümüzdeki şeklini almıştır. Kümbetin özgün taç kapısı ve ahşap kapı kanatlarının 1828 yılında Osmanlı-Rus savaşı sırasında Ruslar tarafından sökülerek götürüldüğü düşünülmektedir (Ünal 1989, s. 11-13). Bu haliyle yapının özgünlük ve bütünlüğü kısmen zedelenmiştir. En son restorasyonu 2018 yılında tamamlanan yapı günümüzde oldukça iyi durumdadır.

Yakutiye Medresesi ise kapalı avlulu, üç eyvanlı, tek katlı plan şemasındadır. Medresenin özgünlük ve bütünlüğü çok büyük oranda korunmuştur. Ancak, Kuran (1969, s. 124-127), medresenin güneyinde yer alan mescidinin özgün mihrabının ve bu hacim ile ana eyvandaki çinilerin söküldüğünü bildirmektedir. Yapının en özellikli bölümleri ise portal ve minaresidir. Minarenin şerefe, petek ve külah bölümleri günümüze ulaşmamıştır.

Kayseri, Sahibiye Medresesi üç tarafı revaklarla çevrili olan açık bir orta avlu etrafında sıralanmış hücrelerden ve dört eyvandan oluşan bir plan şemasına sahiptir. Geometrik desenlerle bezemeli portalinin üst kısmı yıkılmış, sonradan düz kesme taşlarla bezemesiz olarak yenilenmiştir. Özgünlüğünü ve bütünlüğünü büyük oranda koruyan yapı, günümüzde iyi durumdadır.

Kayseri Çifte Minareli Medrese, tıp medresesi ve darüşşifa bölümlerinden oluşmaktadır. Her iki bölüm de açık avlulu, dört eyvanlı plan şemasındadır. Tıp medresesi bölümünün kuzey batısındaki hücre sıraları rekonstrüksiyon ile tamamlanmış, yapının özellikle üst örtüsü, avlu revaklarında yenilemeler ve kapsamlı onarımlar gerçekleştirilmiştir. Bu haliyle yapı, özgünlük ve bütünlüğünü kısmen koruyabilmiştir.

Kırşehir, Cacabey Medresesi kapalı avlulu plan tipindedir. Yapı zaman içinde esaslı onarımlar geçirerek günümüzdeki halini almıştır, bugün oldukça iyi durumdadır, özgünlük ve bütünlüğü büyük oranda korunmuştur (Şekil 1).

Çizelge 2. UNESCO Dünya Mirası Geçici listesinde yer alan Anadolu Selçuklu Medreseleri

Adı	Yapıldığı Yüzyıl	Bulunduğu Yer
Karatay Medresesi	13. Yüzyıl	Konya
Çifte Minareli Medrese	13. Yüzyıl	Sivas
Buruciye Medresedi	13. Yüzyıl	Sivas
Gök Medrese	13. Yüzyıl	Sivas
Çifte Minareli Medrese	13. Yüzyıl	Erzurum
Sahibiye Medresesi	13. Yüzyıl	Kayseri
Çifte Minareli Medrese	13. Yüzyıl	Kayseri
Cacabey Medresesi	14. Yüzyıl	Kırşehir
Yakutiye Medresesi	14. Yüzyıl	Erzurum

Şekil 1. a) Sivas, Çifte Minareli Medrese, b) Sivas, Buruciye Medresesi, c) Sivas, Gök Medrese, d) Konya, Karatay Medresesi, e) Erzurum, Çifte Minareli Medrese, f) Erzurum, Yakutiye Medresesi, Kayseri, Sahibiye Medresesi, h) Kayser, Çifte Medrese, i) Kırşehir, Cacabey Medresesi (Yazarlara ait fotoğraf arşivi, 2011-2018)

3.2. İnce Minareli Medresenin Tarihçesi ve Konya Kent Dokusu İçerisindeki Yeri

Alâeddin Tepesinin batısında, Beyhekim Mahallesinde yer alan İnce Minareli Medrese, taşıdığı tarihsel, mimari ve çevresel değerler ile kent kimliğine katkı sağlamaktadır. III. Keykavus'un veziri Fahreddin Ali Sahipata tarafından 1258-1279 yılları arasında hadis ilmi okutturulmak için yaptırılmıştır, portaldaki işlemeden yapının mimarının Külük bin Abdullah olduğu anlaşılmaktadır (Kuran 1969, s. 54-55). Uzun yıllar eğitim amacı ile kullanılan yapıda, 19. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı Devleti'nde yaşanan politik sorunlar sebebi ile eğitime ara verilmiştir.

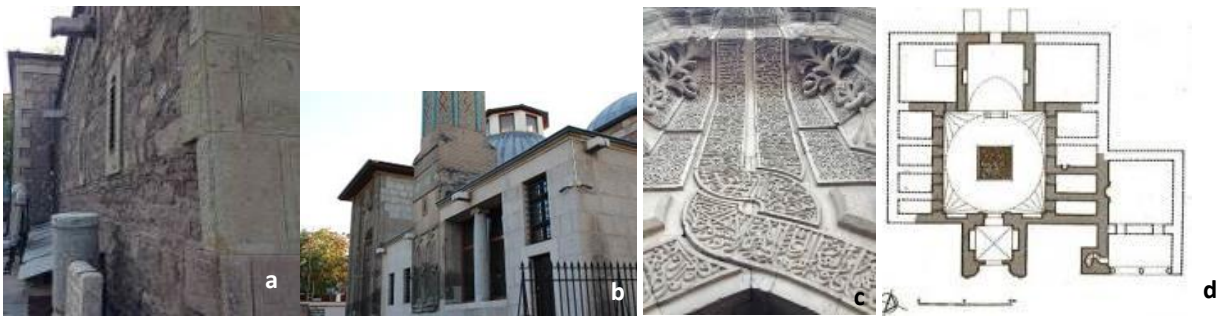
Yapının plan düzeninde kapalı ve açık medrese planının birlikte kullanıldığı farklı bir deneme söz konusudur. Giriş eyvanının üzeri manastır tonoz ile örtülmüştür. Buradan da üzeri günümüzde bir kubbe ile kapatılan avlu kısmına geçilmektedir. Avlunun ortasında kare planlı bir havuz bulunmaktadır (Şekil 2). Sırlı tuğla ile örülmüş olan kubbe, tuğla duvar üzerinde yükselen üçgen bingilerle taşınmakta, köşeli ve firuze renkli üzerinde turkuaz çini motifleri bulunan bir kasnağa oturmaktadır. Medresenin ender başka bir özelliği de yanına yerleştirilmiş küçük bir mescit ile birleşik fonksiyonlu bir yapı olmasıdır (Şekil 3).

19. yüzyılın başında Konya'ya gelen Texier, Laborde, Moltke, Huart, Sarre gibi gezginlerin notlarında, yıkık ve harabe bir yapı tasvir edilirken, taç kapının sağlam bir şekilde ayakta kaldığı anlaşılmaktadır (Erdemir 2009a, s. 12-15, 66-67). İnce Minareli Medrese'nin minaresine, 1901 yılında iki yıldırım düşmüş ve minare yıkılmıştır. Minare yıkılırken medresenin kubbesi de büyük oranda zarar görmüştür (Aslanapa 1991, s. 75) (Şekil 2). Uzun süre harabe şeklinde kalan yapı, 1920'li yıllarda silah deposu olarak kullanılmaya başlanmıştır (Erdemir 2009a, s. 71).

18 Temmuz 1811 tarihinde bir restorasyon geçirmiş ve büyük kubbe, yandaki iki küçük kubbe ile birlikte tamir edilmiştir. 1954 yılında bir restorasyon çalışması yaptırılmış ve yıkılan duvarlar örülerek yapı bugünkü görünümünü kazanmıştır. 1956 yılından itibaren Taş ve Ahşap Eserler Müzesi olarak kullanılmaya başlanan medrese, 1959 yılında tekrar bir restorasyon geçirmiştir (Erdemir 2009a, s. 74). Bu restorasyon ile yapının çevresi temizlenmiş etrafı duvarla çevrilmiştir. Son olarak 2002 yılında, yapının özellikle iç mekânında bakım, tadilat işleri yapılmış ve mescit kısmı tamamlanmıştır (Şekil 2). Yine, 2002 yılı onarımlarında, ana eyvanın tabanından havuza su taşıyan orijinal künklerle rastlanmış ve cam bir yüzey ile bu künklerin sergilenmesi sağlanmıştır (Erdemir 2009a, s. 74-75) (Şekil 3). Kesme taş ile inşa edilen doğu cephesi ve portalı günümüze büyük oranda bozulmadan gelebilmiştir.

Şekil 2. İnce Minareli Medrese'nin a) kuzey cephesi, b) minaresi ve c) avluda yer alan havuz ve d) su kanalı (Yazarlara ait fotoğraf arşivi, 2019).

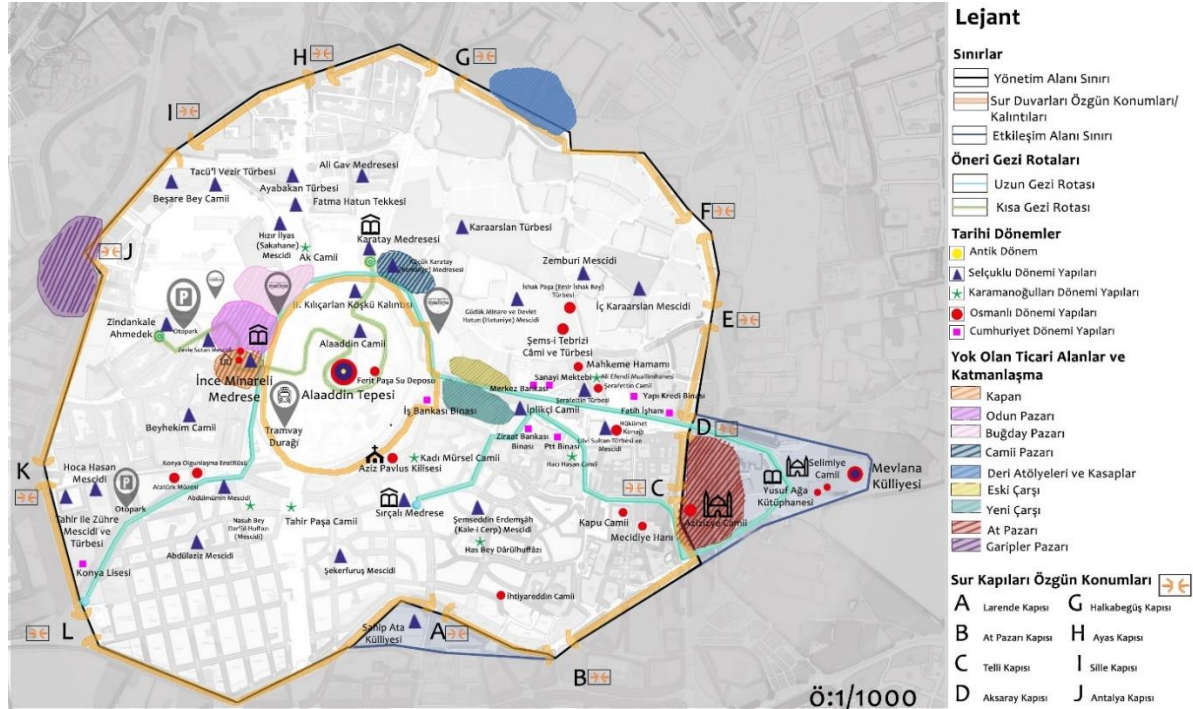

Şekil 3. İnce Minareli Medrese'nin a) güney cephesi, b) doğu cephesi ve b-c) portal detayı ve d) planı (Yazarlara ait fotoğraf arşivi 2018 ve plan: Kuran 1969, s. 54).

3.3. İnce Minareli Medrese Örneğinde Yönetim Alanının Sınırları, Konumu, Coğrafi Yapısının Tanımı, Tarihi, Mimari ve Şehircilik Tarihi Açısından Değerlendirilmesi

Anadolu Selçuklu Medreselerinden İnce Minareli Medrese örneğinde yönetim alanı sınırlarının belirlenmesinde; şehrin geçirmiş olduğu bütün katmanlar göz önüne alınarak 13.11.1982 tarih ve A-3861 sayılı karar ile I. Derece Arkeolojik, Tarihi ve Doğal Sit alanı olarak ilan edilen Alâeddin Tepesi, tepenin doğusundan Mevlâna aksı boyunca uzanan Kentsel Sit alanı ve özellikle tepenin güney ve doğusunda yoğunlaşan III. Derece Arkeolojik Sit alanı ile örtüşmesi dikkate alınmıştır. Ayrıca, öneri

yönetim alanının sınırları, şehrin geçirmiş olduğu Selçuklu, Karamanoğlu Beyliği, Osmanlı, Cumhuriyet dönemlerine ait önemli kültür varlıklarını ve tarihi kent referanslarını çok büyük oranda kapsadığı için, Konya Kalesi eski dış sur duvarlarının izlerini takip edecek şekilde oluşturulmuştur (Şekil 4). Sur duvarlarının dışında kalan Mevlâna ve Sahip Ata Külliyesi ise Konya şehri için simge yapılar olmalarından dolayı etkileşim alanı olarak belirlenmiştir. Alâeddin Tepesindeki antik dönem kalıntıları dâhil yukarıda bahsedilen farklı dönemlere ait eserlerin yer aldığı alanda medrese, camii, mescit, kilise, darulhuffaz, türbe, tekke, konut vb. farklı yapı türleri ile sur kalıntıları bulunmaktadır. Bugün de kent merkezi olarak kullanılan Alâeddin Tepesi ve çevresi uzun yıllar boyunca farklı medeniyetler tarafından merkez olarak kullanılmış, kent buradan genişlemiştir. Selçuklu döneminde iç ve dış surlar ile çevrili olduğu bilinen kent merkezinden günümüze sadece surların temel kalıntıları ulaşmıştır (KUDEB 2015). Tepe etrafında şehrin ana akslarından biri yer almakta, bu aks merkez ilçelerin birbirine bağlandığı bir düğüm noktası oluşturmaktadır.

Şekil 4. Öneri yönetim alan sınırı, kent merkezinde önemli tarihi yapılar ve sit alanları ile uzun ve kısa dolaşım hattı ve tramvay hattı (Konya Tarihi Kent Merkezi ve Çevresi Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı, Önge (2011) ve Rifaioğlu (2006)'nun çalışmalarından yararlanılarak yazar tarafından hazırlanmıştır)

Yakın ören yerleri ve Alâeddin Tepesinde yapılan kazılara bakıldığında Konya şehrinin Anadolu'daki en eski yerleşim yerlerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Konya'nın Çumra ilçesinde ilk insan yerleşimlerinden biri olan Çatalhöyük bulunmaktadır. Konya'nın kent merkezinde bulunan Alâeddin Tepesi ise çeşitli medeniyetlerin kalıntılarında oluşan bir höyük özelliğindedir. 1941 yılında Alâeddin Tepesinde yapılan arkeolojik araştırmalarda, en üst katmandan en alt katmana doğru gidildikçe; Osmanlı dönemine ait mezarlar, Selçuklu dönemine ait yerleşim izleri, Bizans, Roma ve Yunan dönemlerine ait yerleşim kalıntıları ve Frig dönemine ait seramik kalıntıları bulunmuştur (Akok 1975, s. 217-224). Tepede yer alan yapılardan halen mevcut olanlar; Alâeddin Camii ve avlusunda yer alan Sultan Türbeleri, II. Kılıçarslan Köşkü kalıntısı, iç kale surları kalıntıları, Ferit Paşa su deposu, Şehitler Abidesidir. Günümüze ulaşamayan ancak varlığı bilinen başlıca yapılar ise; Eflatun Mescidi, Rum ve Ermeni kiliseleri, Rum mektebi, tatbikat sahnesi ve orduevi binasıdır. Kürkçü Mescit çok yeni yıkılmış, daha önce yıkılan Ulvi Sultan Mescidi ve Türbesi, Şerafettin Türbesi yeniden yapılmıştır. Özellikle 1946-1970 yılları arasında Konya Büyükşehir Belediyesi'nin Alâeddin Tepesi ve çevresi üzerinde yoğun yapılaşma, ağaçlandırma, sulama, zemin tasfiyesi, araç, servis ve yaya yolu düzenlemelerini içeren imar ve alt yapı çalışmaları söz konusu olmuş, bu uygulamalar esnasında 1940'larda yapılan kazı çalışmaları ve sonuçları çok da dikkate alınmamıştır (Özcan ve Yenice 2008). 1990'lı yıllarda tepenin çevresine eklenen tramvay hattı, rekreasyon alanı yapılması sonucu aşırı sulama ve kullanım/kullanıcı yoğunluğundaki artış, havuz, tuvalet, çay ocağı eklentileri vb. tepenin yer altı ve yer üstündeki mirasını

tehdit etmeye devam etmektedir (Özcan ve Yenice 2008, s. 1-16; Önge 2015, s. 125-143). Yine, tepe ve yakın çevresindeki şehir parçasındaki mahallelerin fiziksel yapılarında, sokak dokusunda, ciddi değişimler söz konusu olmuş, anıt bazında yapılan güçlendirme ve koruma müdahaleleri alana olan zararı daha da arttırmıştır (Önge 2015, s. 125-143). Günümüzde Alâeddin Tepesi'nin zemininde toprak kaymaları ve hareketleri gözlenmekte, kuzeyinde II. Kılıçarslan Köşkünün batısında arkeolojik kazılar devam etmektedir.

Cumhuriyetin ilanı ile kentsel düzenlemeler yapılmış ve şehir farklı yönlerde büyümeye başlamıştır. İnce Minareli Medrese, inşa edildiği konum sayesinde her dönemde kent merkezinde olmuştur. Yapının yakın çevresindeki farklı devirlere ait başlıca yapılar Çizelge 3 ve Şekil 4'de verilmiştir. Bu kültür varlıklarından Alâeddin Tepesi, Karatay Medresesi, Ali Gav Medresesi, Şerafeddin Camii, İplikçi Camii, Kapu Camii, Aziz Pavlus Kilisesi ve Sırçalı Medrese gibi anıtlar önerilen yönetim alanına kültürel, tarihi ve ekonomik anlamda olumlu katkılarda bulunmaktadır. Yapının hemen yakın çevresindeki kültür varlıklarının da benzer şekilde fiziksel bağları değişmiştir, ancak onarım ve ilavelerle de olsa yapısal olarak iyi durumdadır, bakım ve onarımları da ilgili kurumlarca yapılmaktadır. Öyle ki, Zevle Sultan Mescidi binaların arasında sıkışmış durumda olup, 13. yüzyılda Konya dış surlarıyla birlikte inşa edilmiş olan Zindankale kalıntılarının ise günümüzde bir kısmı sanat galerisi ve katlı otopark olarak kullanılmaktadır. Alâeddin Tepesinde yapılan peyzaj düzenlemeleri çok katmanlı bir höyük olan tepenin taşıdığı kültürel değeri geri planda bırakarak park olarak kullanılan bir alana dönüştürmüştür. Beyhekim Mescidinin ise çini mihrabı 120 yıl kadar önce Almanya'ya kaçırılmış, yapının özgünlük ve bütünlüğü nispeten zedelenmiştir. Alâeddin Tepesi ve Mevlana aksı, her dönem şehir için önemli bir yere sahip olmuştur. Öyle ki, 2000 yılında Alâeddin Tepesi, Sırçalı Medrese, dış surlar ve Selçuklu Dönemine ait çok sayıda cami ve türbeleri ile Konya Şehri, Selçuklu Medeniyeti Başkenti olarak UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'ne alınmıştır (UNESCO 2000). 2014 yılında da İnce Minareli Medresesi de kapsayan Türkiye'nin farklı bölgelerindeki toplam on adet Selçuklu Dönemine ait medrese yapısı, "Anadolu Selçuklu Medreseleri" başlığı altında, geçici listeye alınmıştır (UNESCO 2014). Ayrıca, 2008 yılında "Mevlevi Sema Törenleri," Unesco İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne girmiştir (UNESCO 2005).

Çizelge 3. Yönetim alanı olarak belirlenen sınırlar içindeki önemli tarihi yapılar ve yapım yılları

Yapı	Yapım Yılı	Yapı	Yapım Yılı
II. Kılıçarslan Köşkü Kalıntısı	1151-1197	Hacı Hasan Camii	1409
Alâeddin Camii ve Sultan Türbeleri	1221, 1192, 13. yüzyıl	Tahir Paşa (Dursunoğlu) Camii	15.yüzyıl
Zindankale	1221	Mahkeme Hamamı	1464
Sırçalı Medrese	1243	Kapu Camii	1868
Karatay Medresesi	1251	Mecidiye Hanı	19. yüzyıl
Abdülaziz Mescidi	1253	Hükümet Konağı	1890
Zevle Sultan Mescidi	1219-1227	Sanayi Mektebi	1898
Beyhekim Mescidi	13. yüzyıl ikinci yarısı	Aziz Pavlus (Katolik) Kilisesi	1910
Ali Gav Medresesi	13. yüzyıl	Atatürk Lisesi	1910
Tahir ile Zühre Mescidi ve Türbesi	13. yüzyıl sonu	Konya Olgunlaşma Enstitüsü	1910
İplikçi Camii	13. yüzyıl Başları	Atatürk Müzesi	1912
Hoca Hasan Mescidi	13. yüzyıl	Konya (Gazi) Lisesi	1917
Ali Gav (Mahmudiye) Medresesi	12. yüzyıl sonu 13. yüzyıl başı	Eski Osmanlı Bankası Binası	1921
Fatma Hatun (Fernunde) Süt Tekkesi	1257	İş Bankası Binası	20. yy. ilk yarısı
Şems-i Tebrizi Câmî ve Türbesi	15. yüzyıl	Ziraat Bankası Binası	20. yüzyıl ilk yarısı
Şerafettin Camii	16. yüzyıl sonu 17. yüzyıl başı	PTT (Postane) Binası	1926

3.3 Alanın Yönetsel Yapısı, Demografik ve Sosyo-Ekonomik, Ulaşım, Dolaşım, Ziyaret ve İşletme Durumu ile SWOT Analizi

İnce Minareli Medrese'nin mülkiyeti Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ndedir. Denetim ve yönetim hakkı Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nda, kullanım hakkı ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndadır. Alana ait hazırlanan yönetim planı taslağının sınırları, yürürlükteki mevzuat uyarınca I. ve III. Derece Arkeolojik Sit, Tarihi Sit ve Kentsel Sit alanlarını kapsadığından, Konya Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun yetki alanı içinde kalmaktadır. İnce Minareli Medrese'nin bulunduğu konum, Selçuklu ilçesinde olması sebebi ile de öneri yönetim alanı, Selçuklu Belediyesi ve Konya Büyükşehir Belediyesinin de yetki alanına girmektedir. İlçenin nüfusu düzenli artış göstermektedir. Yönetim alanı üç merkez ilçenin kesişim noktasında bulunmaktadır. Bu sebeple halk tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Ayrıca tarihi kent merkezi olması sebebi ile yerli ve yabancı turistlerin gezi rotalarında yer almaktadır. Yine, Alâeddin Tepesinin çevresi uzun yıllardır kentin ticaret merkezidir. Alâeddin Tepesinin güney batısında yer alan Kültür Park ve kütüphane yoğun olarak öğrenciler ve halk tarafından kullanılmaktadır. Konya ili bulunduğu konum sebebi ile ulusal ve uluslararası düzeyde farklı ulaşım seçenekleri ile geniş erişim imkânına sahiptir. Konya'ya erişim birçok farklı ilden karayolu ve raylı ulaşım ile sağlanabilmektedir. Kent merkezinde Alâeddin Tepesinin çevresinde dolaşan bir hafif raylı sistem bulunmaktadır. Ayrıca yurtiçi ve yurtdışından havayolu ile erişim imkânı mevcuttur (Şekil 5). Benzer şekilde, yoğun olarak yerel halk ve turistler tarafından kullanılan yaya ve araç aksı üzerinde yer alan İnce Minareli Medreseye de, kent merkezinde yer alması sebebi ile otogar, tren garı ve havaalanından aktarma ile kolaylıkla erişim sağlanabilmektedir.

Şekil 5. İnce Minareli Medreseye ulaşım olanakları; **a)** havaalanı ulaşımı: 17 km, **b)** şehir terminalinden ulaşım: 11 km, **c)** tren garı ulaşımı: 3,7 km (Yandex Haritalar 2020)

İnce Minareli Medreseye kent içi erişim, şehrin toplu ulaşım ağlarının odak noktası olan Alâeddin Tepesi'ne yakınlığı sayesinde oldukça rahattır. Medresenin kuzeyinde iki ayrı otobüs durağı, güneyinde ise tramvay durağı yer almaktadır. 1990'lı yıllarda yapılan tramvay hattı, tepeyi çepeçevre sarmakta, yapımı esnasında arkeolojik kalıntılara verdiği tahribata ek olarak, halen yarattığı titreşimle kent çekirdeğine tehdit oluşturmaya devam etmektedir. Ayrıca yapının yakın çevresinde kentin farklı güzergâhlarında dolaşım yapan otobüs hatlarına ait duraklar da mevcuttur. Günümüzde de ticari fonksiyonu ile yoğun kullanıcıya sahip olan alanın farklı noktalarında otoparklar bulunmaktadır. İnce Minareli Medrese ve çevresine hizmet edebilecek yakınlıkta iki adet otopark yer almaktadır. Bunlardan biri de Zindankale katlı otoparkıdır. Kent surlarının kalıntısını barındıran ve kent merkezinin çok katmanlı yapısına tanıklık eden alan, barındırdığı küçük sanat alanına rağmen kent hafızasından koparılmış olup, daha çok otopark yönüyle tanınmaktadır. Toplu ulaşım ağı ve otoparklar sayesinde ziyaretçiler için rahat bir erişime sahip olan Medrese'nin yakın çevresinde tur otobüsleri için yolcu indirme-bindirme cepleri ise bulunmamaktadır. Bu kapsamda, İnce Minareli Medrese ve içinde bulunduğu tarihi kent merkezindeki diğer önemli kültür varlıkları için geliştirilen uzun ve kısa dolaşım hattı Şekil 4'te verilmiştir. İnce Minareli Medrese ve yakın çevresine ait zayıf ve güçlü yanlar ile fırsat ve tehditler mevcut durumu göz önünde bulundurularak belirlenmiş, SWOT analizi kültürel, yapısal ve işlevsel, kentsel gelişim ve anıt eser, ziyaretçi planlaması, araştırma, eğitim, bilinçlendirme, alan yönetimi ve finansal kaynaklar başlıkları altında incelenmiştir (Çizelge 4).

Çizelge 4. İnce Minareli Medreseye ait detaylı SWOT analizi

	Güçlü Yanlar	Zayıf Yanlar	Fırsatlar	Tehditler
Kültürel, yapısal ve işlevsel	Öneri yönetim alanının Konya kent merkezinde yer alması, İnce Minareli Medresenin eşsiz bir taç kapısının bulunması, taç kapısının özgünlüğünü koruması, diğer medreselerde olmayan giriş eyvanına sahip olması, yapının sağlam durumda olması	Yapının farklı kullanımlar için mevcut haliyle esnek olmaması Ahşap ve Taş Müzesi işlevinin (küçük odalardan oluşan yapıda, çok büyük ebatlı eserlerin sergilenmesi nedeni ile) yapı için uygun olmaması	Öneri yönetim alanının "Anadolu Selçuklu Medreseleri" ve "Konya Selçuklu Başkenti" Dünya Mirası Geçici Listesinde ve "Unesco İnsanlığın Somut Olmayan Kültür Mirası Listesinde olması	Taç kapıdaki nem problemi nedeni ile taşlarının bozulmaya başlaması Kültürel koruma konusunda bilgi eksikliği olması
Kentsel gelişim ve anıt eser	Yönetim alanının koruma amaçlı imar planı kapsamında sit alanlarının içinde bulunması, sosyo-kültürel ve ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı kent merkezinde yer alması, Yönetim alanı sınırları içinde yer alan Alâeddin Tepesinin Konya Şehrini oluşturan yerleşimin başlangıcından günümüze kadar geçirdiği türlü aşamaları belgeleyen çok değerli bir bölge olması, İnce Minareli Medresenin mescidiyle birlikte birleşik fonksiyonlu yapılar grubunda yer alması, medrese plan tipolojilerinden farklı olması	Medresenin yakın çevresinde tur otobüsleri için otopark, indirme-bindirme ceplerinin bulunmaması, yapılmak istenmesi halinde alttan arkeolojik buluntuların çıkması olasılığı, Yapı çevresinde dört-beş katlı yapılaşmaya izin verilmesi nedeni ile yapıyı gören sokak koridorlarının (vista) zayıflaması, İnce Minareli Medrese çevresinde günümüzde sorunlu bir yapılaşma ve kentsel dönüşüm sürecinin olması, bu durumun aynı zamanda yapının yakın çevresindeki kültür varlıklarıyla ilişkisini koparması, Yapının hemen doğusundaki Alâeddin Tepesinin çeşitli müdahalelerle her dönemde tahribata uğramış olması, yoğun peyzaj uygulaması nedeniyle bir bütün olarak algılanamaması, tepede toprak altında bulunan çeşitli dönemlere ait arkeolojik mirasa dair kazı sonuçlarının paylaşılmaması, çıkan buluntuların kentle olan ilişkisinin nasıl kurulacağı belirsiz olması	Medresenin tarihi Alâeddin Tepesinin hemen batısında yer alması, yoğun yaya ve araç aksı üzerinde yer alması sebebi ile kolay erişilebilir olması	Yapının gelişme bağlı yoğun araç trafiğine ve hava kirliliğine maruz kalması, tramvay hattının yapının hemen önünden geçiyor olması, çevresinde göç kaynaklı çöküntü bölgeleri oluşması, tarihi kent merkezinde yeni yapıların bağlamla uyuşmaması Alaeddin Tepesinin park, rekreasyon amaçlı kullanılması nedeniyle sulama faaliyetleri, yaya dolaşımı, kontrollü servis araç girişlerinin devam etmesi, bu durumun arkeolojik katmanlara zarar vermesi tehlikesi

	Yönetim alanının turizm potansiyelinin olması, Medreseye farklı ulaşım ağları ile kolay bir şekilde ulaşılabilmesi Yapının, inşa edildiği dönemi yansıtan güçlü bir kültürel simge niteliği taşıması	Ziyaretçi yönetimi konusunda çalışma yapılmamış olması, Ahşap ve Taş Eserler Müzesi işlevinin ziyaretçi sayısı artışı için yetersiz kalması, yoğun olarak kullanılan yaya aksında turist bilgilendirme ofisinin olmaması Mevlana Müzesi yakınında yer alan turist bilgilendirme ofisinde, İnce Minareli Medrese ve yakın çevresindeki Zevle Sultan Mescidi ile Zindankale gibi önemli yapıları da içerecek şekilde bir tur güzergâhı haritasının olmaması	Öneri yönetim alanı etkileşim alanı içindeki Mevlana Türbesi'nin her yıl iki milyonu aşkın ziyaretçi alması ve bu turistlerin İnce Minareli Medresesi ziyaret etme potansiyelinin bulunması, Büyükşehir Belediyesi tarafından, kente dair İnce Minareli Medresesi de içerecek şekilde ziyaretçilere yönelik harita, gezi güzergâhı ve bilgilendirici broşürün hazırlanmış olması	Ziyaretçi sayısının zamanla azalıyor olması, ziyaretçi analizinin yapılmamış olması, bu nedenle ziyaretçi profili ve beklentilerinin bilinmiyor olması
Araştırma, eğitim ve bilgilendirme yönetimi	Yönetim alanına ilişkin tarihi, kültürel, sosyo-ekonomik ve demografik verilerin birçoğunun derlenmiş olması. İlde beş üniversitenin olması, böylece yapılacak olan her türlü çalışmaya liderlik yapabilecek kapasiteye sahip olması.	Medrese ve medreseyi tanıtmaya yönelik bir organizasyonun olmaması, medresenin sahip olduğu özgün ve üstün değerler hakkında toplumun yeterince bilgi sahibi olmaması	Kentin tarihi dokusunun envanterinin yapılmış olması. Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivinde, alandaki anıtsal yapılara dair yeterli verilerin mevcut olması ve dijital ortama aktarılmış olması.	Kültürel koruma, Dünya Mirası vb. konularda farkındalığın yetersiz olması
Alan Yönetimi	Yönetim alanının tarihsel, mimari ve sembolik değere sahip olması	Alan yönetimi paydaşı olan kurum-kuruluşlar arasında eşgüdüm aksaklıkları yaşanması, ortak programlar yapılamaması, bilgi akışı ve paylaşımının yetersiz kalması	Yönetim planı, koruma, kalkınma, geliştirme hazırlıklarının paydaşlar tarafından destekleniyor olması.	Yapı ve yakın çevresi için risk- kriz yönetimi ve diğer eylem planlarının bulunmaması
Finansal kaynaklar	Yapının bakım ve restorasyonları için finans sağlayacak birimin tanımlı olması	Finansal kaynakların kullanılmasında sorunlar yaşanabilmesi, ödeneklerin yasal kısıtlamalara maruz kalabilmesi	AB fonlarından yararlanma olanağı Ülkemizde korumaya ayrılan finansal kaynakların artıyor olması	Finansal planlama yetersizliği

4. Anadolu Selçuklu Medreseleri Değer Analizi, Yönetim Planı Eylem Planları, Vizyon ve Hedefleri

Seri adaylık dosyasının hazırlanmasına altlık oluşturmak amacıyla değer analizi, tüm medreseler için yapılmıştır. Öyle ki, kültür varlıkları, sahip oldukları somut ve somut olmayan özelliklerine bağlı olarak farklı değerler taşımaktadırlar. Bir kültür varlığının taşıdığı değerler bütünü o kültür varlığının kültürel önemini tanımlamada ve sürdürülebilirliğine yardımcı olur. Tarihsel, sosyo- kültürel, kullanım, yapı ve çevre ölçeğinde, Anadolu Selçuklu Medreselerinin sahip olduğu değerler Çizelge 5'te verilmiştir.

Çizelge 5. Anadolu Selçuklu Medreselerinin sahip olduğu değerler analizi

Tarihsel Değerler	
Tarihsel Değer	DMGL'nde yer alan medreseler, Selçuklu dönemine ait yapılarıdır.
Belge Değeri	Yapılar, Selçuklu döneminin kültürel hayatı, yapım tekniği, yapı malzemesi, plan şeması ve estetik anlayışı hakkındaki bilgileri günümüze taşımaktadır.
Sosyo-kültürel Değerler	
Anı Değeri	Yapılarda, önemli şahıslar eğitim vermiştir.
Dini Değeri	Medreselerde, hadis ilmi ve benzeri dini bilgiler de okutulmuştur.
Eğitim Değeri	Medreseler bir eğitim yapısıdır ve sahip olduğu teknik, mimari ve estetik işçilik ile de eğitim değeri vardır.
Kullanım Değeri	
Kullanım Değeri	Yapılar günümüzde çoğunlukla müze ve sosyal amaçlı olarak kullanılmaktadır.
Ekonomik Değer	Yapılar şehir merkezinde bulunmaktadır, sağlamlığını korumaktadır ve kullanımdadır.

Yapı Ölçeğinde Taşdığı Değerler	
Mimari ve teknik değer	Yapıların özellikli, bezemeli taş kapıları vardır, ayrıca bir bölümü birleşik fonksiyonlu yapılarıdır.
Estetik ve artistik değer	Yapılar, taş kapısında bulunan işlemler ve kabartmalar bakımından üstün evrensel değer taşımaktadır.
Özgünlük değeri	Medreselerin çoğunun taş kapısı günümüze bir değişime uğramadan gelebilmiştir.
Bütünsellik değeri	Yapılar bütünselliğini kısmen ya da büyük oranda koruyarak günümüze ulaşmıştır.
Teklik değeri	İnce Minareli Medresenin işlemeli taş kapısı ve giriş eyvanı ile Karatay Medresesinin köşeye çekilmiş portal konumu başka bir medresede bulunmamaktadır.
Çevresel Değeri	
Çevresel değer	Medreseler içinde buldukları tarihi kent merkezinin günümüze kadar ulaşan önemli bir parçasıdır.

Şekil 6. Anadolu Selçuklu Medreseleri taş kapı örnekleri: **a)** Kayser Çifte Medrese, **b)** Konya, İnce Minareli Medrese, **c)** Erzurum, Yakutiye Medresesi, **d)** Kırşehir, Cacabey Medresesi, **e)** Sivas, Gök Medrese, **f)** Sivas, Çifte Minareli Medrese (Yazarlara ait fotoğraf arşivi 2011- 2018).

Anadolu Selçuklu Medreseleri kapalı avlulu ve açık avlulu olmak üzere iki ayrı plan tipine sahiptir. Avlu, eyvan, kışık dersane ve öğrenci hücreleri tüm medreselerdeki ortak birimlerdir. Mescit, türbe, çeşme ve minare ise bir bölümünde gözlenmektedir. Anadolu Selçuklu medreselerinin bu plan tipi sonraki dönemlerde tekrarlanmış ve geliştirilmiştir. Bu medrese yapılarındaki taş işçiliği, portal düzeni ve bezemeleri ve plan gelişimi, yapıları mimari tasarım bağlamında üstün kılmaktadır (UNESCO 2014). Bu gerekçelerle Anadolu Selçuklu Medreseleri, kültürel kategoride (ii) ve (iv) kriterleri ile UNESCO DMGL'ne alınmıştır. Bu yapılar arasında İnce Minareli Medrese daha detaylı analiz edildiğinde; plan şeması ve taş kapısı bakımından evrensel düzeyde üstün değerlere sahiptir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2020a). Anadolu Medreselerinin; sahip oldukları anıtsal yapıları, minare ve kubbelerinde tuğla ve diğer bölümlerde taş malzeme kullanımı, öğrenci hücreleri, eyvan, türbe, çeşme ve mescitten oluşan iç avlulu plan şemaları ve Horasan ve Semerkant'tan gelen mimari ve artistik geleneğin ve işçiliğin Anadolu'ya adapte edilerek uyarlanması ile bir sentez oluşturması bakımından ikinci (ii) kriterde üstün evrensel değerlere sahip oldukları vurgulanmıştır (UNESCO 2014). 12. ve 13. yüzyıla özgü Anadolu'daki özel mimari tasarımları, üstün taş işçiliği, süslemeleri, mimari ve artistik algıları bakımından da dördüncü (iv) kriterde değerlendirilmiştir (UNESCO 2014). İnce Minareli Medrese özelinde bahse konu geçici liste raporunda, yapının portaline özel vurgu yapılmış, hem form hem dekorasyon ve taş işçiliği bakımından aynı dönemdeki diğer taş kapılardan farklı ve ünik olduğu belirtilmiştir (UNESCO 2014). Yapıya giriş,

doğu cephesinin ortasında yer alan, cepheden dışarı taşırılmış, bir giriş eyvanına bağlanan, bu taş oymalı taç kapı ile sağlanmaktadır (Şekil 6). Günümüze bozulmadan gelen taç kapı;

- Portalin iki yanında kabartma yazı şekilleri kapı pervazından başlayarak kapı kemeri üzerinde düğüm yapmaktadır. Geniş kuşaklar halinde bezeli ünük bir örnektir.
- Portalin üst kısmında yazı şeritlerinin arasında ikişer adet kemer bulunmaktadır. Bu kemerlerin altında daire içine alınarak mimarın adı yazmakta, rozetler yer almaktadır.
- Rozetlerin altında kabartmalar ve kabartmaların altında kemerli nişin köşesinde enginar biçimli kabartmalar mevcuttur. Enginar biçimli kabartmalar ilk kez bu yapıda kullanılmıştır.
- Kapının iki yanından başlayan yazı şeritlerinde Yasin ve Fetih sureleri yazmaktadır. Taç kapının giriş kısmının üstünde, yazı kuşağının düğüm attığı bölümün her iki yanında kademeli bir kabartmanın ortasına yarım küre şeklinde sade birer kabara konulmuştur.

Dönemsel olarak bakımsızlık ve insan kaynaklı etkenlerden dolayı yapıda tahribatlar oluşmuştur. Fakat bu tahribatlar yapının üstün evrensel değere sahip olan taç kapısını yoğun olarak etkilememiştir. Öyle ki, yapıldığı dönem ve sonrasında başka örneğine rastlanmayan taş oyma tekniği ile işlenmiş taç kapı günümüze kadar bozulmadan gelebilmiştir. Gerek detaylı taş işçiliği gerek işlemlerdeki farklı motifler halen taç kapıyı eşsiz kılmaktadır. Yapının moloz taş ile örülmüş yan cepheleri ve iç duvarları geçirdiği restorasyonlar sırasında yapıldığı dönemin özellikleri büyük oranda korunarak müdahale edilmiştir. Bu müdahalelerde teknik, malzeme ve form bütünlüğü gözetilmiştir. Uzun yıllar eğitim yapısı olarak kullanılan İnce Minareli Medrese yönetsel ve kanuni değişikliklere bağlı olarak fonksiyon değiştirmiştir. 1956 yılından itibaren yapı, halen müze işlevi ile kullanılmaya devam etmektedir (Erdemir 2009b, s. 74).

Korunan Alanların Yönetim Planlamasına İlişkin 2003 yılında yayınlanan Rehber’de, başarılı bir yönetim planının “bütüncül” bir bakış açısı gerektirdiği ve korunan alanlarda uzun erimde başarının, ancak sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile sağlanabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, alan yönetim planlamasının, tek yapı ölçeğinde ya da belirli bir alanda uygulanırsa dahi, alanların sınırları dışındaki çok geniş kapsamlı konu, fikir ve görüşleri de içeren entegre, bütüncül bir süreç olması gerektiği vurgulanmıştır (Thomas ve diğerleri, 2003, s. 5, 18). Landorf (2009, s. 507) da benzer şekilde sürdürülebilir miras yönetimi için bütüncül, geniş kapsamlı, çok katımlı bir planlama süreci olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle, araştırmanın bu bölümünde geliştirilen eylem planlarında, İnce Minareli Medrese tekil bir vaka olarak değil, Anadolu Selçuklu Medreseleri bünyesindeki varlıkları ve ikincil bağlantı noktalarını da kapsayacak şekilde bütüncül bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Böylece tüm medreseler için ortak ilkelerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yönetim planı taslağının vizyonu; sürdürülebilir ve bütüncül koruma politikası ile alana değer katmak ve tarihi çevre bilinci yüksek bireylerin yetiştirilmesine destek olmak olarak belirlenmiştir. Başlıca hedefler aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

- Yönetim planının uygulamaya geçirilmesi için uygulamanın başında Anadolu Selçuklu Medreseleri Alan Yönetimi Başkanlığının oluşturulması ve işlerlik kazandırılması,
- Kamu yararı ve sürdürülebilir koruma anlayışının ön planda tutulduğu, yapılara ve çevresine dair sorunların kısa sürede tespit edilerek önlemlerinin uluslararası norm ve politikalara uygun bir biçimde planlanması ve projelendirilmesi. Kısa vadede, medrese yapılarını ve çevresini tehdit eden unsurların ortadan kaldırılması,
- İşletme yapısının; ziyaretçi sayısını sürdürülebilir kılacak, ziyaretçileri yönetim alanındaki diğer tarihi değerlere yönlendirecek, ziyaretlerin tüm yıla yayılmasını sağlayacak; dezavantajlı guruplara öncelik sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması,
- Yapı yakın çevrelerinde ve içinde engelli dostu yaya aksının düzenlenmesi, etkin, işleyen ve teknolojik olanaklardan yararlanan bir ziyaretçi yönetiminin oluşturulması,
- Engelsiz ulaşım bandını bütün yönetim alanı içinde uygulayarak yaya akslarının kuvvetlendirilmesi, şehir trafiğini aksatmayan modellerle, yapıların yakın çevresindeki trafik yoğunluğunun azaltılması ve yavaşlatılması, turistlerin yapılara yaklaşımının kolaylaştırılması,

- Bütün yönetim alanını kapsayan, turizmi tarihi kent merkezine dâhil eden bir sistem oluşturulması,
- Risk ve kriz yönetiminin görevli paydaşlarla birlikte güncellenerek gerekli önlem, kontrol ve tatbikatların koruma anlayışının bir parçası haline getirilmesi,
- Anadolu Selçuklu Medreselerinin önemini anlatmak için medya ve eğitim kurumları ile işbirliği yapılarak çeşitli etkinlikler hazırlanması, bu kapsamda tarihi çevre korumaya dair eğitimler düzenlenmesi,
- Paydaşlar tarafından halka tarihi koruma bilincinin oluşturulması ve tarihi çevre konusunda farkındalık yaratılması için farklı kurumlarla iş birliği içinde sergi, etkinlik ve atölye çalışmaları yapılması.

Tüm bu hedeflere ulaşılabilmesi için geliştirilen yönetim eylem planları Çizelge 6-13'te verilmiştir. Eylem planları kapsamında Anadolu Selçuklu Medreselerine ait beş yıllık yönetim, organizasyon, kaynak, risk yönetimi, ziyaretçi yönetimi, ulaşım konularında planlar geliştirilmiş, başlıca paydaşlar, görevleri ve hedefleri aktarılmıştır. Tüm medreseler için ortak ilke ve eylem planlarının gerçekleştirilebilmesi için başlıca görevli ve katkıda bulunacak paydaşlar; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum, Kırşehir Belediyeleri, İlgili İlçe Belediyeleri ve Valilikler, Meslek Odaları, STK'lar, Üniversiteler, Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum Vakıflar Bölge Müdürlükleri ve Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak belirlenmiştir. İnce Minareli Medrese özelinde detaylandırılan ve Anadolu Selçuklu Medreselerini de içerecek şekilde geliştirilen ve aşağıda tablolar halinde sunulan eylem planları değerlendirildiğinde; öncelikle sorumlu idareler ve ilgili mevzuat göz önünde bulundurularak alt planlar, yönetim politikaları ve stratejiler belirlenmiş, bunların hayata geçirilmesini sağlayacak eylemler açıklanmıştır. Bu bağlamda hazırlanan eylem planları aşağıda belirtilen çalışma konularında geliştirilmiştir:

- Tüm paydaşlar arasında iş birliği ve eşgüdümü sağlamak ve yönetim planının hazırlık, gelişim, tamamlama, uygulama, izleme ve değerlendirme çalışmalarını yürütmek üzere "Alan Yönetimi Başkanlığı Organizasyonu ve Kaynak Planlaması" eylem planı hazırlanmıştır (Çizelge 6),
- Hali hazırda Dünya Mirası Geçici Listesinde yer alan Anadolu Selçuklu Medreselerinin (ii) ve (iv) kriterleri ile kültürel kategoride üstün evrensel değerlere ve öneme sahip olması ve DML adaylığına yönelik "Koruma Eylem Planlaması" geliştirilmiş, bu kapsamda, sürekli bakım, önleyici koruma, basit onarım, esaslı onarım çalışmaları yapılırken uluslararası standartların baz alınması, sürdürülebilir, katılımcı politikaların benimsenmesi hedeflenmiştir (Çizelge 7),
- Çoğunluğu müze ve sosyal amaçlarla kullanılan Anadolu Selçuklu Medreselerinin etkinlik ve verimliliğini arttırmak için işletme yapısının iyileştirilmesine yönelik "Alanın İşletme Planlaması" eylem planı hazırlanmıştır (Çizelge 8),
- Anadolu Selçuklu Medreselerinde azalan ziyaretçi ve kullanıcı sayısını arttırmaya yönelik ve bu medreseler ile güzergâh üzeri önemli tarihi yapılar arasında bağlantıyı arttıracak kültür rotaları ve bunların kullanıcı potansiyelini düzenlemeye/sağlamaya dair "Ziyaretçi Planlaması" yapılmıştır (Çizelge 9),
- Anadolu Selçuklu Medreselerinin buldukları kent merkezlerinde yaya ve araç trafiğindeki zorlukların giderilmesi, herkes için erişilebilir, engelsiz alternatiflerin geliştirilmesi, şehir içi ve medreseler arası gezi güzergâhlarının düzenlenmesine dair "Ulaşım – Dolaşım Planlaması" geliştirilmiştir (Çizelge 10),
- Anadolu Selçuklu Medreselerine yönelik her türlü doğal, insan kaynaklı ve gelişime bağlı risk ve tehditlerin en aza indirilmesi için "Risk – Kriz Yönetimi Planlaması" yapılmıştır (Çizelge 11),
- Medrese yapılarının ulusal ve uluslararası düzeyde yeterince tanınmasını ve önemlerinin anlaşılmasını sağlamak amacı ile "İtibar Yönetimi ve Tanıtım Planlaması" geliştirilmiştir (Çizelge 12)

- Anadolu Selçuklu Medreseleri ve içinde buldukları tarihi kent merkezlerine dair toplumsal farkındalığı sağlamak ve/veya arttırmaya dair “Eğitim ve Bilinçlendirme Planlaması” oluşturulmuştur (Çizelge 13).

İnce Minareli Medrese özelinde ise koruma eylem planlamasında, öneri yönetim alanı sınırları içine giren farklı dönemlere ait kültür varlıklarının, mahalle, kent, sokak dokusu ile bir bütün olarak ele alınması vurgulanmış, bu bağlamda geçmiş dönem hatalı imar uygulamalarının düzeltilmesine dair öneriler sunulmuştur. İşletme eylem planlamasında, I. derece arkeolojik, tarihi ve doğal sit alanı olan Alâeddin tepesinde ve otopark olarak işletilen Zindankale’de günümüz uygulamalarının kaldırılmasına dair öneriler mevcuttur. Ziyaretçi planlamasında yönetim alanı sınırları içine giren ve diğer Anadolu Selçuklu Medreselerini de kapsayacak şekilde öneriler geliştirilmiş, ulaşım-dolaşım planında ise özellikle hatalı tramvay hattının kaldırılması üzerinde durulmuştur. Alâeddin Tepesinde yapılan kazı sonuçlarının şeffaf bir şekilde kazı sonuçları toplantıları vb. platformlarda paylaşılması, halkın ve ilgililerin konu hakkında bilgilendirilmesi, eylem planlarında sunulan diğer öneriler arasındadır.

Çizelge 6. Alan yönetimi başkanlığı organizasyonu ve kaynak planlaması

Alt Plan	Politika	Strateji	Eylemler
Anadolu Selçuklu Medreseleri Alan Yönetimi Başkanlığı Organizasyonu ve Kaynak Planlaması	Yönetim planı hazırlanması için çalışmaların başlatılması, hazırlanan planın uygulanması ile eş zamanlı olarak Anadolu Selçuklu Medreseleri Alan Yönetimi Başkanlığının tüm örgütlenmesinin ve sağlıklı fiziki çalışma koşullarının oluşturulması	Yönetim planının hazırlanması uygulamaya geçirilmesi için Anadolu Selçuklu Medreseleri Alan Yönetimi Başkanlığına işlerlik kazandırılması	Alan Yönetimi için organizasyon planının yapılması Anadolu Selçuklu Medreseleri Alan Yönetimi Başkanlığı Birimlerinin Oluşturulması ve Personelinin Atanması Anadolu Selçuklu Medreseleri Alan Yönetimi Başkanlığı Çalışma Mekânının Oluşturulması ve Düzenlenmesi
	Anadolu Selçuklu Medreseleri Yönetim Alanı için; işlevsel, yüksek kurumsal kapasiteye sahip, demokratik, katılımcı, bilimsel bir Alan Yönetimi Başkanlığının oluşturulması.	Plan dönemi içerisinde yönetim planının uygulamaya geçirilmesi, sağlıklı bir izleme ve değerlendirme sisteminin kurulması, bir sonraki dönem yönetim planlaması sürecinin çalışmalarının başlatılması	Her Yıl Yönetim Planı Faaliyet Raporlarının Hazırlanması Yönetim Planında Gerekli Görülen Güncellemelerin Yapılması Bir sonraki Beş Yıllık Yönetim Planı Hazırlık Çalışmalarının Başlatılması Yönetim Planının Tamamlanarak Uygulamaya Geçilmesi Her yıl Yönetim Planı İzleme ve Değerlendirme Çalıştaylarının Düzenlenmesi

Çizelge 7. Koruma eylem planlaması

Alt Plan	Politika	Strateji	Eylemler
Koruma Eylem Planlaması	Anadolu Selçuklu Medreselerinin ve İnce Minareli Medrese Yönetim Alanı içine giren yapıların sürekli bakım ve onarımları yapılırken yapılara dair sürdürülebilir , katılımcı geçmiş koruyan, günümüz koşullarına	Anadolu Selçuklu Medreseleri Yapı ve çevresi için farklı kurumlar ile işbirliği içinde yapılması gereken önlem ve geliştirme çalışmalarının öncelik sıralaması ve planlanmasında ve planlamanın hedeflenen sürede uygulanması	İnce Minareli Medrese özelinde; öncelikle yapının restorasyon projelerinin, yapı ve çevresi için de bir yarışma projesi kapsamında kentsel tasarım projesinin hazırlanması, bu kapsamda ve yasal düzenlemelerle ve koruma amaçlı imar planlaması revizyonlarıyla, yapı çevresindeki dört-beş katlı yapılaşma izinlerinin ve yapı çevresinde izinsiz/taviz yoluyla yapılan yapılaşmaların kaldırılması, Yönetim alanı sınırları içinde sadece Selçuklu değil, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi kültür varlıklarının da bulunduğu göz önünde bulundurularak, bunların sürdürülebilir korunması için bütüncül bir koruma anlayışı içeren projelerin hazırlanması, Yönetim alanı sınırları içinde kentsel gelişim ve dönüşüm politikalarının anıt odaklı değil, tarihi, mimari ve arkeolojik doku, sokak dokusu, mahalleler, kentsel hafıza, kent katmanları bir arada ele alınarak oluşturulması, bu bağlamda geçmişte özellikle Alâeddin Tepesi ve çevresinde yapılan hatalardan ders çıkarılarak planlama yapılması, 1950’li yıllardaki imar planları sonucu başlayan yönetim alanı içindeki çok katlı yapılaşmadan özellikle ömrünü tamamlamış olanlar itinalı olarak yıkılarak, alandaki farklı dönemlere ait kültür mirasının bütünlük içinde algılanmasının yolu açılabilir,

uyum sağlayan bir koruma politikası ile korumanın sağlanması ve görevli paydaşlarla gerekli düzenlemelerin yapılması	Alâeddin Tepesinde 1940'larda yapılan kazılara ek olarak, tepede daha sistematik ve itinalı ve Konya kent merkezinde de kapsamlı, sistematik ve bulguları herkesle paylaşılan itinalı arkeolojik kazılar yapılabilir, böylece tepe ve etrafındaki kentin yapısı, farklı dönemlerdeki gelişimi ve geçmişi konusunda daha detaylı veriler elde edilebilir Restorasyonu tamamlanan Anadolu Selçuklu Medreselerinde sürekli bakım ve önleyici koruma çalışmalarının yürütülmesi, devam edenlerde ise Anıt Eser Kurulları önerileriyle, aslına uygun müdahalelerin gerçekleştirilmesi Restorasyon çalışmalarında uluslararası standartların baz alınması herhangi bir müdahaleden önce problemlerin detaylı olarak tespit /analiz edilmesi Yapılara verilecek yeni işlevlerin ya da işlev değişikliği önerilerinin koruma-kullanma dengesi içinde katılımcı/kullanıcılarla birlikte belirlenmesi Anadolu Selçuklu Medreselerine dair somut ve somut olmayan miras envanter çalışmalarının yapılması, mevcut araştırmaların derlenerek, güncellenmesi. Dijital arşiv kapsamında hali hazırda VGM bünyesinde kullanılmakta olan EVOS-Entegre Vakıf Otomasyon Sisteminde, DMA ve DMGL'de yer alan eserler için ayrı bölümler açılması, bunlar arasından Anadolu Selçuklu Medreseleri için tüm on medreseye dair her türlü onarım, envanter, kurul kararı vb. verilerin bütüncül olarak arşivlenmesi, erişilebilirliğin sağlanması İnce Minareli Medrese yönetim alanı sınırları içine giren alanlarda ve Anadolu Medreselerinde çevre düzenleme projelerinin de hazırlanması, kentsel peyzaj kapsamında uygun kent mobilyaları, tabela ve bilgi panolarının yerleştirilmesi, civardaki yeni yapılaşmalarda gabari, yükseklik, cephe oluşumlarının uluslararası tüzüklere uygun olarak, mevcut tarihi yapılarla saygılı yapılmasının sağlanması Anadolu Selçuklu Medreselerini birbirine bağlayan kervansaray ve ticaret yolları için de gerekli envanter çalışmalarının tamamlanması

Çizelge 8. Alanın işletme planlaması

Alt Plan	Politika	Strateji	Eylemler
Alanın İşletme Planlaması	İnce Minareli Medrese Yönetim Alanı İçerisinde Bulunan Tarihi yapılar ve alanlarla Anadolu Selçuklu Medreselerinde İşletme Yapısının, Ziyaretçi ve Ziyaret Profili Dikkate Alınarak Yetkili İdare Denetiminde İyileştirilmesi	İnce Minareli Medrese Yönetim alanı içerisinde kalan alan ve yapılar ile Anadolu Selçuklu Medreselerinin etkinlik ve verimliliğini artırmak için sorumlu paydaşlarla işletme planlamasının yeniden düzenlenmesi	Çoğunluğu müze olarak kullanılan Anadolu Selçuklu Medreselerinde, sergilenen eserler için depolama alanlarının oluşturulması Yapılarda yapılacak etkinliklerin planlanması ve düzenlenmesi, gelen ziyaretçilerin karşılanması ve yönlendirilmesi, çevre düzenlemelerinin hazırlanması ve onaylanması En son 2002 yılında restore edilen İnce Minareli Medresede ve yönetim alanı içindeki kültür varlıklarından gerekli olanlarda bakım ve restorasyon çalışmalarının başlatılması/sürdürülmesi Yapılarda çevre tanzim projelerinin hazırlanması Ağaçlandırma ve çiçek tanzimi, temizlik ve güvenliğin sağlanması İnce Minareli Medresenin yakın çevresinde yer alan, bir kısmı sanat merkezi ve katlı otopark olarak kullanılan Zindankaledeki kalıntıların ziyarete açık tutulması için bir işletme planlamasının yapılması, otopark kısmının yıkılması, böylece sur kalıntılarının daha görünür ve tanınır olması için girişimlerin başlatılması Alanın I. Derece arkeolojik, tarihi ve doğal sit olması göz önünde bulundurularak, alttaki ve yüzeydeki katmanların daha çok zarar görmemesi için Alaeddin Tepesindeki her türlü çay ocağı, nikâh salonu işletmelerinin kapatılması planlanabilir

Çizelge 9. Ziyaretçi planlaması

Alt Plan	Politika	Strateji	Eylemler
Ziyaretçi Planlaması	Anadolu Selçuklu Medreselerinde ve İnce Minareli Medrese'nin azalan ziyaretçi sayısını artırmaya yönelik	İnce Minareli Medrese'nin ve Anadolu Selçuklu Medreselerinin ziyaretçi sayısını artırmak için	İnce Minareli Medresede sergilenen eserlerin tek başına yapıya yeteri kadar ziyaretçi çekmeyi sağlamaması ve yapının mekân büyüklüklerinin taş ve ahşap eser sergilemek için yetersiz kalması sebebi ile kullanıcı ve katılımcı işbirliği içinde ve yapının koruma kullanma dengesi göz önünde bulundurularak, yapıda sergilenecek uygun öğelerin belirlenmesi İlköğretim, lise, üniversite öğrencilerine yönelik faaliyetler düzenleyerek Anadolu Selçuklu Medreselerine ilgi ve farkındalığın artırılması Anadolu Selçuklu Medreselerinden müze olarak işlevlendirilenlerde özel günlerde çocuk ve gençlere yönelik etkinlikler, seminerler düzenlenmesi

çalışmalar hazırlamak ve çevrelerinde tarihi dokuyu bütünleştiren bir ziyaretçi planlaması oluşturmak	farklı etkinlikler düzenlenmesi Anadolu Selçuklu Medreseleri ve güzergâh üzeri ikincil yapı ve sit alanlarını birbirine bağlayan tematik bir kültür rotası oluşturulması	Yapıların özgününde eğitim yapısı olması gereği çocuk ve büyükler için okuma/ tartışma etkinlikleri ve Belediyelerce ya da sanatsal eğitim veren özel kuruluşlarla anlaşarak medreselerde sergi ve atölyeler düzenlenmesi Kullanımdaki yapılarda mevcut ziyaretçi verisinin toplanması ve ziyaretçi eğilimi, sorunları, seyahat tercihleri vb. konularda istatistikler ve anketler geliştirilerek hedeflerin belirlenmesi TÜRSAB ile anlaşarak turistlerin gezi rotalarına Anadolu Selçuklu Medreseleri ve güzergâh üzeri ikincil yapı ve sit alanlarının da dâhil edilmesi, İnce Minare Medrese özelinde ise çok katmanlı Alâeddin Tepesi başta olmak üzere yönetim alanı sınırları içindeki Selçuklu, Osmanlı, Cumhuriyet dönemi anıtsal eserleri ile hemen yakın çevredeki Zevle Sultan Mescidi, Zindankale kalıntıları, Beyhekim Mescidi, Ak Camii, Karatay Medresesi, kilise ve sivil mimarlık örneklerinin güzergâh dâhilinde olması, Çoğunlukla yok olmuş durumda dahi olsa, Konya tarihi kent merkezinde hala yerleri/izleri bilinen sur kalıntılarının bulunduğu kesimleri içeren özel bir tur rotası hazırlanması, bunun sanal olarak canlandırılması, böylece Selçuklu dönemi kent yayılım alanlarının hafızalardan oluşturulması Alâeddin Tepesindeki arkeolojik potansiyel göz önünde bulundurularak, alt katmanlara zarar vermek için buranın rekreasyon alanı olmaktan çıkarılması Anadolu Selçuklu Medreselerinin bulunduğu kent merkezlerinde medreselere yakın alanlarda Turist Bilgilendirme Merkezi açarak halkın ve gelen turistlerin ilgisinin artırılması Turist Bilgilendirme Merkezlerinde farklı dillerde yapılara ve yakın çevrelerinde gezi güzergâhı boyunca görülecek yer ve yapıların bilgilerini anlatan sesli sistemler bulundurulması Akıllı telefon/tablet teknolojisiyle güzergâhın animasyon uygulaması yapılması

Çizelge 10. Ulaşım – dolaşım planlaması

Alt Plan	Politika	Strateji	Eylemler
Ulaşım – Dolaşım Planlaması	Yaya ve araçla ulaşımın işleyen, engelsiz ulaşım bandı oluşturulmuş, sorunsuz bir sistemle çözülmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması	Toplu ulaşım ağları, tur otobüsleri ve yayalar için kolay ulaşım sağlamak amacıyla şehir trafiğini aksatmayan ve yapılarla zarar vermeyen bir planlama yapılması	Yönetim alanı sınırları içinde kalan Alâeddin Tepesinin çevresi boyunca uzanan tramvay hattının kaldırılması için gerekli girişimler yapılabilir, tepenin içinden geçen kontrollü servis araç yolu kaldırılabilir. Alanın I. Derece arkeolojik, tarihi ve doğal sit olduğu göz önünde bulundurularak ilke kararı gereği arkeolojik kazı çalışmaları dışında bilgilendirme amaçlı sınırlı yaya akışı haricinde yaya ve araç trafiğine kapatılabilir. Medreselerin ve yönetim alanı sınırları içinde kalan yapıların yakınında otobüs ve dolmuş durakları gezi rotasına göre düzenlenebilir Tur otobüsleri ile ziyaretçi taşıyan araçlar için büyük araç otopark sayısı artırılabilir, ancak bunların hemen altında veya yakın çevresinde arkeolojik buluntu çıkması ihtimaline karşı, yapıların hemen yakınında olmamasına özen gösterilmelidir, olası park yerlerine de araştırma kazılarının ardından karar verilebilir. Hâlihazırda katlı otopark olarak kullanılan, yönetim alanı sınırları içinde kalan nadide eserlerden Zindakale kalıntılarının daha algılanabilir olması için de otoparkın itinalı olarak yıkılması düşünülebilir Yapıların bahçesinde ve içerisinde kot farkı olan yerlerde rampalar yapılarak herkes için erişim sağlanmalıdır Medreselere ve diğer tarihi yapılara erişimde engelli dostu bir yaya aksı oluşturulabilir Tur otobüsleri için medreselerin önünde ya da belirlenecek uygun parsellerde turistleri indirip bindirebilmeleri için gerekli hallerde cepler oluşturulabilir

Çizelge 11. Risk – kriz yönetimi planlaması

Alt Plan	Politika	Strateji	Eylemler
Risk – Kriz Yönetimi Planlaması	Anadolu Selçuklu	Gerekli risk	İnsan kaynaklı tehditleri önlemek için farklı yaş gruplarına bilinçlendirme seminerleri düzenlenmesi
	Medreseleri ve yönetim alanı sınırları içindeki kültür varlıkları ile çevresinin afetler gibi durumlar için hazırlıklı bir duruma gelmesi	analizleri yapılarak belirlenen tehlikelere karşı gerekli önlemlerin alınmış olması	Afet ve Acil Durum Eylem Planı hazırlanması Yılda bir kez acil durum tatbikatı yapılması Medreselerin içinde acil durum anında çıkış yapılabilmesi için çıkışların ışık ve oklar ile gösterilmesi Avlulara acil durum vanası eklenmesi Yangın ihtimaline karşı yangın söndürücü konması Medreselerde tek çıkış kapısı bulunduğu için tek seferde en fazla 50 kişilik giriş sağlanması Görme engelli ziyaretçiler için sesli uyarı sistemi takılması Yapıların monitoring/izleme sistemi ile izlenmesi Yönetim alanı içinde acil durum anında toplanma yerleri belirlenmesi

Çizelge 12. İtibar yönetimi ve tanıtım planlaması

Alt Plan	Politika	Strateji	Eylemler
İtibar Yönetimi ve Tanıtım Planlaması	Anadolu Selçuklu Medreseleri İnce Minareli Medrese ve Yönetim Alanı içerisinde kalan yapıların tanınırlığının ulusal ve uluslararası düzeyde artırılması	Anadolu Selçuklu Medreseleri ve İnce Minareli Medrese Yönetim Alanı tanınırlığını için eğitim, seminer ve etkinlikler düzenlenmesi	Anadolu Selçuklu Medreselerinin tanınırlığını artırmak için basın ve yayın organları ile işbirliği içinde çalışmalar yapılması Medreselerin önemini anlaşılması için eğitim kurumları ile seminer ve sunumlar hazırlanması Yönetim alanındaki önemli yapı ve alanlar hakkında gerekli tanıtım ve alanı ön plana çıkaracak düzenlemeler yapılması, Alâeddin Tepesinde yapılan kazı sonuçlarının halkla paylaşılması Yönetim alanı içine turist bilgilendirme birimleri yerleştirilmesi Halkın tarihi çevre farkındalığını arttıracak broşür ve ilanlar hazırlanması Alana gelen ziyaretçiler için alanı tanıtmaya yönelik farklı dillerde sesli tanıtım cihazlarının sunulması

Çizelge 13.Eğitim ve bilinçlendirme planlaması

Alt Plan	Politika	Strateji	Eylemler
Eğitim ve Bilinçlendirme Planlaması	Anadolu Selçuklu Medreseleri ve İnce Minareli Medrese yönetim alanı içinde bulunan yapıların tanıtılması ve tarihi çevre koruma konusunda farkındalık yaratılması	Tanıtım ve farkındalık çalışmaları için paydaşlarla gerekli faaliyetlere başlanması	Halkın tarihi çevre ve yapı farkındalığı konusunda analizler yapılarak bu analizlere göre hedef kitlelere uygun eğitimlerin planlanması Eğitim kurumları ile iş birliği içinde okul ve atölyelerde bilgi ve bilinçlendirme seminerleri hazırlanması, bu çalışmalarda özellikle yönetim alanı sınırları içinde yer alan Alâeddin Tepesinde toprak altında bulunan çeşitli dönemlere ait katmanlı arkeolojik miras konusunda farkındalığın artırılması, bu bölgenin kentin gelişiminde tarihi nitelikli bir odak olduğunun vurgulanması Yaş gruplarına göre alanı ve Anadolu Selçuklu Medreselerini tanıtan kitaplar hazırlanarak okullarda dağıtılması Üniversite işbirliği ile tarihi çevre bilincine dair broşürler hazırlanması Alanda görev yapan memur ve diğer çalışanları bilgilendirmeye yönelik seminerler düzenlenmesi

5. Sonuç ve Değerlendirme

Kültür varlıklarının kültürel, doğal ya da karma kategoride Dünya Miras Listesine kaydedilmesi, varlığın üstün evrensel değerinin tüm insanlığın ortak malı olarak kabul edilmesi için temel teşkil eder. Bu nedenle, üstün evrensel değere sahip kültür varlıklarının bahse konu listeye alınması, etkin koruma ve yönetiminin sağlanması için önemlidir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2020a). Ancak, bir varlığın aday gösterilebilmesi için onaylı yönetim planının bulunması zorunludur, bu da koruma alanları için yönetim planlarının hazırlanması ihtiyacını artırmıştır. Bu kapsamda, Türkiye özellikle son on beş yılda önemli çalışmalar yürütmüş, kanun ve yönetmeliklerle alan yönetimi ve anıt eser kurulunun oluşumu konuları yürürlüğe girmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2005; Kültür ve Turizm Bakanlığı 2004). Öyle ki, bu tarihten sonra 2011 yılı ve sonrasında Türkiye’den neredeyse her yıl bir veya iki eser, Dünya Miras Listesine alınmıştır (UNESCO 2021a). Günümüzde, kültürel ve karma kategoride, listedeki toplam varlık sayısı on dokuzdur, geçici listede ise seksen dört adet varlık bulunmaktadır. Bunlardan, 2014 yılında kültürel kategoride geçici listeye alınan Anadolu Selçuklu Medreselerinin ise henüz seri adaylığına dair

alan yönetim planı hazırlanmamıştır. Bu durum, sekiz yıldır geçici listede yer alan yapıların Dünya Miras Listesi'ne seri aday gösterilmesi için engeldir. Ayrıca, DML'nde yer alma kriterleri arasında olan yönetim planları, kültürel mirasın sürdürülebilir korunmasında da bir araçtır. Bu planlarda belirlenen kısa, orta ve uzun vadeli eylem planları ve bunların belirlenen paydaşlarca uygulanma süreçleri sayesinde miras alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak olasıdır. Bu nedenle, bu araştırma kapsamında, geçici listedeki Anadolu Selçuklu Medreselerinin, alan yönetim planı taslağı denemesi yapılmış, bunlardan İnce Minareli Medrese daha detaylı analiz edilerek, ileriki dönem çalışmaları kapsamında diğer medrese yapıları için de örnek olması hedeflenmiştir. Öyle ki, İnce Minareli Medrese özelinde geliştirilen SWOT analizleri, öneri yönetim alanı sınırının belirlenme kriterleri, yönetsel yapısı, demografik ve sosyo-ekonomik, ulaşım, dolaşım, ziyaret ve işletme durumu analizlerinin diğerlerine de öncü ve örnek olması olasıdır.

Böylece, araştırmının literatüre ve bilime en büyük katkısı; Anadolu Selçuklu Medreselerinin sürdürülebilir korunmalarının ve birbirleriyle ve kent bütünüyle ilişkilerinin kurulmasının, yönetim planı taslağı ile belirlenen politika, strateji, eylem ve hedefler sayesinde planlanmış olmasıdır. Ancak ileriki dönem çalışmaları kapsamında, bu çalışmanın ilgili tüm paydaşlarla paylaşılması ve geliştirilerek belirlenen eylemlerin hayata geçirilmesi önemlidir. Öyle ki, bu medrese yapıları arasında örneklem olarak seçilen ve detaylı analizi yapılan İnce Minareli Medrese 'de önemli sorunlar tespit edilmiştir.

Yapı, günümüzde Selçuklu İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Yaklaşık dört bin yıllık geçmişi olan Alâeddin Tepesinin eteğinde inşa edilen medreseye otogar, tren garı ve havaalanından aktarma ile erişim mümkündür. Toplu taşıma tercih edildiğinde, duraklara yakın mesafededir. Ancak, yapı yoğun trafiğin neden olduğu tehditlere açıktır. Kent merkezinde yer alan yapı, 2019 yılı itibarıyla Konya'da en çok ziyaret edilen ikinci müze konumundadır (Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü 2019). Pandemi nedeni ile 2020-2021 verileri dikkate alınmamıştır. Ancak 2016-2018 yılları arası istatistiklerine bakıldığında müzenin ziyaretçi sayısında azalma eğilimi olduğu görülmektedir (Özkaynak vd. 2018, s. 14-30).

Yapı, kültürel önem ve somut ve somut olmayan değerleri bakımından incelendiğinde; yapının tarihsel, sosyo-kültürel, kullanım, mimari, teknik, estetik, artistik, enderlik, özgünlük ve çevresel değerlere sahip olduğu belirlenmiştir. Yapının üstün evrensel değerleri; ender taş kapılardan birine sahip olması ve ünik plan şeması olarak belirtilmiştir (UNESCO 2014). Yapının yakın çevresi incelendiğinde ise Alâeddin Tepesi ve tarihi kent merkezinde korunmuşluk durumunun büyük oranda zedelendiği, öneri yönetim alanı sınırları içine giren kent parçasında mahalle dokusu, sokak dokusu, konut dokusu, mimari ve arkeolojik mirasın özellikle 19. yüzyıldan bu yana ciddi değişimler geçirdiği ve halen tehdit altında olduğu anlaşılmaktadır (Önge 2015, s. 125-143).

Yönetim planlarının, koruma alanlarının sürdürülebilir, sistematik korunmasına ve geliştirilmesine rehberlik eden dokümanlar olduğu düşünüldüğünde, bu çalışma ile üstün değerlere sahip Anadolu Selçuklu Medreseleri özelinde önemli bir gereklilik ve ulusal ve uluslararası düzeyde toplumsal bir ihtiyacın karşılanması amaçlanmıştır.

Böylece, hazırlanan bu çalışma, DMGL'ndeki Anadolu Selçuklu Medreselerinin, DMA kriterleri için gerekli olan yönetim planı hazırlanması sürecine rehberlik edebilecektir. Öyle ki, bu araştırma kapsamında belirlenen politika ve stratejiler için geliştirilen eylemler ve çözüme yönelik öneriler, hazırlanan yönetim planı denemesinin ne denli önemli olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, yapıların sahip oldukları önem ve değerlerin korunarak, muhafaza edilmesinin ancak bütüncül bir bakış açısı ve katılımcı bir anlayışla mümkün olduğu açıktır. Gelecek dönem çalışması olarak bu araştırma ile İnce Minareli Medrese örneğinde yapılan detaylı analizlerin geçici listedeki tüm Anadolu Selçuklu Medreseleri ve yakın çevreleri için de katılımcı bir politika ve ilgili paydaşlarla birlikte yürütülmesi, detaylandırılıp, geliştirilerek bütüncül bir alan yönetim planı hazırlanması ve böylece seri adaylık dosyasının önemli bir bileşeninin yerine getirilmesi önerilmektedir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Makalede ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur. Çalışmada etik kurul izni gerekmemiştir.

Yazar Katkısı ve Çıkar Çatışması Beyan Bilgisi

Makalede tüm yazarlar aynı oranda katkıda bulunmuştur. Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Akok, M. (1972). Konya'da İnce Minareli Medresenin rölöve ve mimarisi. *Türk Arkeoloji Dergisi* 19(1), 5-36. Erişim adresi: http://www.kulturvarliklari.gov.tr/sempozyum_pdf/turk_arkeoloji/19_1.turk_arkeoloji.pdf.
- Akok, M. (1975). Konya Şehri içindeki Alaeddin Tepesinde Türk Tarih Kurumu adına yapılan arkeolojik kazıların mimari buluntuları. *Bellekten* XXXIX (154), 217-224. Erişim adresi: https://drive.google.com/file/d/1gXt7K4mHC7sgAkNCrahiY4C8dpGO_J44/view.
- Aslanapa, O. (1991). *Anadolu'da ilk Türk mimarisi başlangıcı ve gelişmesi*. Ankara: Ankara Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara Kültür Merkezi Yayınları.
- Atalay, Ş. (2010). *Konya İnce Minareli Medrese taç kapısının tezyinatı* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması İçin Hükümetler Arası Komite. (2017). *Dünya Mirası Sözleşmesi Uygulama Rehberi, WHC.17/01 12 Temmuz 2017. Paris: Dünya Mirası Merkezi, 2017*. Erişim adresi: <http://www.alanbakanligi.gov.tr/evrak/document-57-11.pdf>.
- Dönek, E. ve Özkaynak, M. (2019). Şehir markalaşması sürecinde tarihi yapıların çevre sorunlarının incelenmesi: Konya-Selçuklu medreseleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12(65), s. 376-388. doi: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3454>.
- Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü. (2019). *Müze İstatistikleri, Müze Ve Ören yeri 2019 Yılı Toplam İstatistikleri*. Erişim adresi: <http://www.dosim.gov.tr/muze-istatistikleri>.
- Erdemir, Y. (2001). Karatay Medresesi: Çini Eserleri Müzesi. Konya: Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Erdemir, Y. (2009a). *İnce Minareli Medrese*. Konya: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Erdemir, Y. (2009b). *İnce Minareli Medrese Taş ve Ahşap Eserler Müzesi*. Konya: İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Feilden, B. M. ve Jokilehto, J. (1998). *Management guidelines for World cultural heritage sites*. Rome: ICCROM.
- Historic England. (2015). The Protection and Management of World Heritage Sites in England. Erişim adresi: <https://historicengland.org.uk/advice>
- Karpuz, H. (2009). *Türk kültür varlıkları envanteri, Konya*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Koçu, N. (2014, Nisan). Konya Çevresindeki Selçuklu Dönemi Tarihi Yapılarının Çatı ve Cephelelerinde Su - Nem Etkilerinin Araştırılması. 7. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu'nda sunulan bildiri, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul. Erişim adresi: http://catider.org.tr/pdf/sempozyum7/27_%20Bildiri%20Naz_m%20Ko%C3%A7u.pdf.
- Konya Büyükşehir Belediyesi – KUDEB. (2015). Konya Dış Kale Surları Raporu,
- Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya Tarihi Kent Merkezi ve Çevresi Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı.
- Konyalı, İ. H. (1997). *Abideleri ve kitabeleri ile Konya tarihi*. Ankara: Enes Kitap Sarayı.
- Kuban, D. (2008). *Selçuklu çağında Anadolu sanatı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kuran, A. (1969). *Anadolu medreseleri*. Ankara: Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yayınları.

- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022a). *Türkiye Geneli Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği*. Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44798/turkiye-geneli-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi.html>.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022b). *Ulusal Yönetim Planları*. Erişim adresi: <http://www.kvmgm.gov.tr/yazdir?94DFE222CC5E058A9391FE068106C0ED>.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020a). *Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi*. Erişim adresi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14269/dunya-kulturel-ve-dogal-mirasin-korunmasi-sozlesmesi.html>.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020b). *Türkiye Dünya Miras Listesi*. Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44423/dunya-miras-listesi.html>.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2020c). *Türkiye Dünya Mirası Geçici Listesi*. Erişim adresi: <https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44395/dunya-miras-gecici-listesi.html>.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2005). *Alan Yönetimi ile Anıt Eser Kurulunun Kuruluş ve Görevleri ile Yönetim Alanlarının Belirlenmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*. Erişim adresi: <https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14538/alan-yonetimi-ile-anit-eser-kurulunun-kurulus-ve-gorevleri.html>.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2004). *5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun*. Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040727.htm#1>.
- Landorf, C. (2009). A Framework for Sustainable Heritage Management: A Study of UK Industrial Heritage Sites. *International Journal of Heritage Studies* 15(6), p. 494-510. <https://doi.org/10.1080/13527250903210795>.
- Ögel, S. (1966). *Anadolu Selçuklularının taş tezyinatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Öney, G. (1992). *Anadolu Selçuklu mimari süslemesi ve el sanatları*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Önge, M. (2011). Conservation of cultural heritage on Alaeddin Hill in Konya from the 19th Century To Present Day. (Yayınlanmamış doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Önge, M. (2015). 19. yüzyıldan günümüze değişen ve dönüşen bir kültür mirası olarak Konya Alâeddin Tepesi. *TÜBA-KED* 13/2015, s. 125-143.
- Özcan, K. ve Yenice, F., (2008). Arkeolojik mirasın sürdürülebilirliği: Koruma–geliştirme stratejileri için bir yöntem önerisi: Konya Alaeddin Tepesi, Türkiye örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 5(1), s. 1-16.
- Özkaynak, M., Ulusoy, M. ve Dönek, E. (2018). Şehir markalaşmasında tarihi yapıların rolü: Konya-Selçuklu yapıları. *The Journal of International Scientific Researches* 3(4), s. 14-30. doi: <https://doi.org/10.23834/isrjournal.469706>.
- Rifaioğlu, M. N. (2006). Yapı Kitabelerinin Konya İlinin Selçuklu Dönemi Gelişiminde Kaynak Olarak Kullanılması. *Megaron Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi e-dergisi* 1(2-3), s: 99-111.
- Ringbeck, B. (2008). Management plans for World Heritage Sites. A practical guide. Bonn: German Commission for UNESCO. Erişim adresi: https://www.unesco.de/sites/default/files/201805/Management_Plan_for_World_Heritage_Sites.pdf.
- Soyman, F. ve Tongur, İ. (1944). *Konya eski eserler kılavuzu*. Konya: Konya Yeni Kitabevi.
- Sözen, M. (1972). *Anadolu medreseleri, Selçuklu ve Beylikler devri*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Yayınları.

- Thomas L., Middleton J. ve Philips A., (2003). Guidelines for management planning of protected areas. Best practice protected area guidelines series no.10. Erişim adresi: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/pag-010.pdf>
- Taylor, K. (2004). Cultural heritage management: a possible role for charters and principles in Asia. *International Journal of Heritage Studies* 10(5), p. 417-433.
- Tuncer, O. C. (2008). *Sivas Gök Medrese (Sahip Ata Fahrettin Ali Medresesi)*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Ulusan, E. (2016). Türkiye’de kültürel miras alanlarında yönetim planlaması deneyimi. *İdealkent Dergisi* 19(7), s. 372-401.
- UNESCO. (2000). *Konya-A capital of Seljuk Civilization*. Erişim adresi: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/1404/>.
- UNESCO. (2005). *Mevlevi Sema Ceremony*. Erişim adresi: <https://ich.unesco.org/en/RL/mevlevi-sema-ceremony-00100>.
- UNESCO. (2014). *Anatolian Seljuks Madrasahs*. Erişim adresi: <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/5907/>.
- UNESCO. (2021a). *Turkey, Properties inscribed on the World Heritage List (19)*. Erişim adresi: <https://whc.unesco.org/en/statesparties/tr>.
- UNESCO. (2021b). *UNESCO, culture, World Heritage Centre, resources, documents, management plans (88)*. Erişim adresi: https://whc.unesco.org/en/documents/?action=list&category=management_plans&maxrows=88.
- Uzunharman, H. (2015). *İnce Minareli Medrese’nin taç kapısındaki kitabelerin hat sanatı açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Ünal, H. R. (1989). *Çifte Minareli Medrese (Erzurum)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Wijesuriya, G., Thompson, J. ve Young, C. (2013). *Managing cultural World heritage*. Paris: UNESCO, ICCROM, IUCN, and ICOMOS.
- Willems, A., Thomas, S., Mena, A. C., Čeginskas, V., Immonen, V., Kalakoski, I., Lähdesmäki, T., Lähdesmäki, U., Gowen-Larsen, M., Marciniak, A., González, E. P., Whitek, C. ve Mazel, A. D., (2018). Teaching Archaeological Heritage Management. Towards a Change in Paradigms. *Conservation and Management of Archaeological Sites* 20(5–6), p. 297–318. <https://doi.org/10.1080/13505033.2018.1559423>.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, İnce Minareli Medrese Dosyası, (2019).
- Varlık, A., Fırat, U. ve Metin, A. (2018). Üç boyutlu kent modellerinde ayrıntı düzeyi kavramı İnce Minareli Medrese (Konya) örneği. *Geomatik Dergisi* 3(1), s. 74-83. doi: <https://doi.org/10.29128/geomatik.369065>.
- Yandex Haritalar. (2020). *Konya Şehri Haritası*. Erişim adresi: <https://yandex.com.tr/harita/101474/konya/?ll=32.500580%2C37.871457&z=12>.
- Yazarlara Ait Fotoğraf Arşivi. (2011-2019).
- Yetkin, S. K. (1984). *İslam ülkelerinde sanat*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Yılmaz, E. M. ve Ulusoy, M. (2018). Konya ilinde kültür turizmi: İnce Minareli Medrese ve Karatay Medresesi karşılaştırmalı analizi. *Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi* 10(2), 42-52. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/703604>.
- Yusuf, M. (1932). *Türk Asarı Atıkaş binalarına ait tarihi mecmua I, Konya’da İnce Minare Darülhadişi*. Konya: Konya Asarı Atika Müzesi.

Nomination of Anatolian Seljuk Madrasahs in UNESCO World Heritage List: Management Plan Draft of İnce Minare Madrasah Case

Summary

Cultural properties play an important role in the formation, preservation, and maintenance of the identities of societies thanks to the values they possess. Among these properties, those that have outstanding values and retain their originality and integrity are included and secured as the common property of all humanity in the World Heritage List (WHL) and the Tentative List of World Heritage Sites (TLWHS) in accordance with the World Heritage Convention declared by UNESCO in 1972. The discussion on the protection of these structures and sites has developed over time and has transformed into the concept of sustainable conservation.

The vital element of ensuring sustainable conservation is the implementation of a well-prepared site management plan that defines the process design. The fact that an approved management plan is required for an asset to be nominated for WHL has also increased the need to prepare management plans for protected areas.

In this context, Turkey has carried out important works, especially in the last fifteen years, and the issues of site management and the formation of the council of monuments came into effect with various laws, regulations, resolutions, etc., especially Law No. 2863 on the Conservation of Cultural and Natural Property. The first legal regulation on-site management and the declaration of monuments in Turkey came into force with the law numbered 5226 in 2004, and the regulation determining the principles regarding site management in cultural properties and the council of monuments was approved in 2005. In addition to these, Turkey is also party to various international statutes and conventions prepared by UNESCO and ICOMOS. Today, 19 sites from Turkey are on the UNESCO World Heritage List and 84 sites are on the Tentative List of World Heritage Sites.

According to the 2020 year-end data, there are currently 116,217 registered immovable cultural properties in Turkey, and this number is likely to increase in both the pending and tentative lists. With this study, a site management plan trial, which became a requirement by UNESCO in 2005, was conducted so that the Anatolian Seljuk Madrasahs can be a nomination/included in the World Heritage List. There are previous studies on the architecture, decoration, history, and art history of the Anatolian Seljuk Madrasah structures, especially on a single structure scale, but there is no study yet that includes future action plans to conserve madrasah structures and addresses conservation strategies.

However, to prepare the nomination file, it is necessary to create a site management plan on a holistic scale that includes more detailed research and plans regarding the resource planning, conservation, operation, visitation, transportation circulation, risk crisis, reputation management, promotion, training and awareness concerning the Anatolian Seljuk Madrasahs with the guidance of previous studies on the subject. Thus, it was aimed to fill in the said gap in the literature with this study, and preliminary research of a holistic site management plan draft was drawn as a part of the nomination file.

Anatolian Seljuk Madrasahs have two different types of architectural plans the enclosed courtyard and the open courtyard. The courtyard, iwan, winter classroom, and student cells are common units in all madrasahs, while the masjid, tomb, fountain, and minaret are only observed in some. This architectural plan type in Anatolian Seljuk Madrasahs is replicated and developed in the following periods.

The stonework, portal layout and decorations, and plan development in these madrasah structures lend superiority to structures, and that is why the Anatolian Seljuk Madrasahs were included in the UNESCO World Heritage List in the cultural category (ii) and with the criteria (iv). Anatolian Seljuk Madrasahs included in the UNESCO Tentative List of World Heritage Sites are: İnce Minareli Madrasah and Karatay Madrasah in Konya; Çifte Minerali Madrasah and Yakutiye Madrasah in Erzurum; Buruciye

Madrasah, Çifte Minareli Madrasah and Gök Madrasah in Sivas; Sahibiye Madrasah and Çifte Madrasah in Kayseri; and Cacabey Madrasah in Kırşehir. Among these, the study is detailed through the example of İnce Minareli Madrasah.

As part of the study, Anatolian Seljuk Madrasahs were analyzed in the context of originality, integrity and outstanding universal value criteria included in the UNESCO World Heritage Convention. Among these structures, İnce Minareli Madrasah, located within the historical city center of Konya, was analyzed in more detail and it was aimed to set an example for other madrasah structures within the scope of future studies. The structure has universally outstanding features in terms of its plan scheme and crown gate. There is a stab at distinctness in the layout plan where enclosed madrasah and open madrasah plans were used together. Another rare feature of the madrasah is that it shows combined functionality with a small masjid placed next to it.

To exemplify the other factors that come into play in the selection of İnce Minerali Madrasah: It is located in the historical city center of Konya, which is included in the UNESCO TLWHS, it preserves its integrity, and has a crown gate that was built using cut stone and stands out with its unique decorations. In the decoration of the crown gate, artichoke-shaped reliefs, which were the first among the madrasahs built up to that time, as well as verses from surahs Ya-Sin and Al-Fath were used. It displays a unique feature in this respect.

A detailed archive and literature review has been made regarding the concept of site management, the development of the historical city center of Konya, and İnce Minerali Madrasah within the scope of the study. In addition to the review of the previous studies in the literature, field works that include an on-site examination of the historical city center and all the Anatolian Seljuk madrasahs included in the TLWHS have formed the basic method.

As part of the study, value analysis of the Anatolian Seljuk Madrasahs was carried out under the headings of historical value, socio-cultural value, use-value, and values intrinsic to the scale of the structure. In addition, the importance and value of İnce Minareli as a sample structure were analyzed under headings such as administrative, transportation, socio-economic, and SWOT, and holistic management action plans were prepared that encompass all the Anatolian Seljuk Madrasahs included in the UNESCO TLWHS for the conservation, enhancement and maintenance of all these values.

These action plans include plan proposals regarding resource planning, conservation, operation, visitation, transportation circulation, risk crisis, reputation management, promotion, training, and awareness management. In each plan, proposals that are expected to contribute to the sustainable conservation of the Anatolian Seljuk Madrasahs and the context they are located within are discussed under the headings of policy, strategy, and action.

The evaluations that have been made regarding İnce Minerali Madrasah have shown that while its unique crown gate and the fact that it is located in a region with high tourism potential and within the boundaries of a protected area increases the potential of the site, factors such as the inevitable humidity problem at the gate, busy vehicle traffic, air pollution are listed as the main threats and risks.

The need to conduct frequent preventive and maintenance works on the Anatolian Seljuk Madrasahs whose restoration has been completed and to remain faithful to the original form in the interventions on the incomplete ones in line with the suggestions from the Conservation Board. It has also been recommended that the proposals on new functions or functional changes in the structures should be determined together with the participants/users within a conservation-utilization balance. In the operational action plans, suggestions have been made for the abolition of the current practices in Alâeddin Tepesi, which is a first-degree archeological, historical, and natural site, and in Zindankale, which is currently operated as a parking lot.

Recommendations that fall into the jurisdiction of administration and include other Anatolian Seljuk Madrasahs have been developed, and the removals of the faulty tramline have been particularly emphasized in the transportation-circulation plan. It has also been recommended that the results of the excavations on Alâeddin Tepesi should be shared transparently in excavation results meetings etc., and the public and those concerned should be properly informed. The main stakeholders, their duties

and goals that will play an active role in the achievement of all these goals and in the realization of the management action plans that have been developed in the fields of management, organization, resource, risk management, visitation management, and transportation have been shared.

The stakeholders with the main responsibility and contribution to make are the Ministry of Culture and Tourism; municipalities of the cities Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum, and Kırşehir; relative district municipalities and governorships; professional chambers; NGOs; universities; regional directorates of foundations in Konya, Kayseri, Sivas, Erzurum; and General Directorates of Foundations.

Today, in the sustainable conservation of areas with cultural value, site management planning that includes action plans, stakeholders and reporting processes that are prepared in line with detailed analyses of the current situation is of utmost importance. Considering that the management plans are documents that guide the sustainable and systematic conservation and development of the protected areas, the aim of this study has been to fulfill a great necessity in the specific case of the Anatolian Seljuk Madrasahs with outstanding value and to meet a social need at the national and international level. Thus, this study will be able to guide the preparation process of the management plan that will allow the Anatolian Seljuk Madrasahs to meet the criteria to be included in the World Heritage Sites.

This study also carries great importance in terms of the contribution of the conservation practices in Turkey to the provision of sustainable conservation, which is the latest development at the international level. For successful site management planning, the site should be handled holistically, participatory policies and stakeholder strategies should be detailed, and process-oriented, rather than outcome-oriented, approaches should be adopted.